

Personvern og ytringsfrihet

Fotografering av siktede i straffesaker
– et vern for ytringsfriheten?

Kandidatnr: 459

Veileder: John Christian Elden

Leveringsfrist: 25. november

Til sammen 17993 ord

12.03.2004

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	BAKGRUNN OG AKTUALITET – VALG AV OPPGAVE	1
1.2	PROBLEMSTILLING	2
1.3	AVGRENSNING.....	3
1.4	RETTSKILDEGRUNNLAGET	3
1.5	DEN VIDERE FREMSTILLING	5
2	RETTE TIL YTRINGSFRIHET	6
2.1	HISTORIKK	6
2.2	BEGRUNNELSEN FOR YTRINGSFRIHETEN.....	7
2.3	PRESENTASJON AV EMK ART. 10	8
2.3.1	INNGREPSHJEMMEL.....	8
2.3.1.1	”Prescribed by law”.....	9
2.3.1.2	Formålsskravet.....	9
2.3.1.3	”Necessary in a democratic society”	10
2.3.1.4	”A margin of appreciation”	12
2.3.1.5	Særlig om statenes skjønnsmargin i forhold til EMK art. 10.....	12
2.4	MENNESKERETTSLOVEN	13
2.5	SAMMENFATNING – DEL 2.....	14
3	VERNEREGLENE.....	14
3.1	BEGRUNNELSEN / HENSYN BAK VERNEREGLENE.....	14
3.2	OVERSIKT - VERN MOT FOTOGRAFERING OG PUBLISERING	16
3.2.1	ET HISTORISK TILBAKEBLIKK	16
3.2.2	DOMSTOLLOVEN § 131A	19
3.2.2.1	”under forhandlingene”	20
3.2.2.2	”fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn”	21
3.2.2.3	Tegninger	21
3.2.2.4	”på vei til eller fra rettsmøtet”	22
3.2.2.5	”under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes”	24
3.2.2.6	Samtykke fra siktede	25
3.2.2.7	Dispensasjonsadgangen.....	25

3.3	SANKSJONER	29
3.4	LOVENDRINGER I 1999	29
3.5	DET ULOVFESTEDE PERSONVERN	32
3.6	SAMMENFATNING – DEL 3.....	33
4	<u>PRESSENS SELVJUSTIS.....</u>	<u>33</u>
4.1	PRESENTASJON	34
4.2	VÆR VARSOM-PLAKATEN	35
4.3	PRAKSIS I DAG FOR MEDIENES IDENTIFISERING	37
4.4	PFU SOM KLAGEORGAN.....	39
4.5	FORHOLDET MELLOM LOVREGLENE OG SELVJUSTISEN.....	39
4.6	KONKLUSJON	40
5	<u>YTRINGSFRIHET VS. PERSONVERN.....</u>	<u>42</u>
5.1	OFFENTLIGHETSPRINSIPPET.....	42
5.2	ADGANG TIL Å GJØRE UNNTAK.....	43
5.2.1	VERN MOT IDENTIFISERING	43
5.2.2	BETYDNINGEN AV AT IDENTITETEN TIDLIGERE ER KJENT	45
5.2.3	BETYDNINGEN AV FORBRYTELSENS KARAKTER	46
5.2.4	BETYDNINGEN AV SAKENS INTERESSE	47
5.2.5	BETYDNINGEN AV SAKENS STADIUM.....	48
5.2.6	BEHOVET FOR VERN.....	50
5.2.7	SKADEVIRKNINGENE	51
5.3	FORHOLDET MELLOM EMK ART. 10 OG VERNEREGLENE	52
5.3.1	DET AVGJØRENDE VURDERINGSTEMA	53
5.4	EMK ART. 8 – ”RETTE TIL PRIVATLIV”	55
5.4.1	EMK ART. 8 SOM TOLKINGSMOMENT	56
5.5	SAMMENFATNING	58
6	<u>AVSLUTNING .....</u>	<u>58</u>
6.1	MEDIEUTVIKLINGEN	58
6.2	ET BLIKK FREMOVER	59
6.3	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	61

7	LITTERATURLISTE	A
----------	------------------------------	----------

8	VEDLEGG	E
----------	----------------------	----------

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og aktualitet – valg av oppgave

Temaet for oppgaven er høyst aktuelt. I den siste tiden har vi hatt flere saker som har satt dette temaet på kartet. Aktualiteten kan også sees på bakgrunn av at vi daglig ser eksempler fra pressen¹ hvor siktede personer blir identifisert ved navn og bilde.

Fotografering, samt publisering av bilder, hører med til den daglige virksomheten til pressen. Det visuelle står sterkt i dagens mediesamfunn. Publikum søker etter bilder, og bildet er ofte blikkfanget i reportasjen – det første man legger merke til. Bruk av bilder er derfor et veldig sentralt virkemiddel i medias formidling av informasjon.

Som regel er denne billedbruken lovlig og reiser ingen rettslige problemstillinger. Noen ganger kan det derimot være ulike hensyn som gjør seg gjeldende i den grad at det må gjøres begrensninger i adgangen til å fotografere og publisere bilder.

Utgangspunktet er derfor at det som hovedregel er adgang til å fotografere. Unntak eller begrensninger må ha hjemmel i lov.

Når det gjelder spørsmålet om å begrense fotograferingen og offentliggjøringen, er det særlig to hensyn som må veies opp mot hverandre. På den ene siden må det legges vekt på prinsippet om ytringsfrihet. Mot pressens behov for å kunne fotografere og publisere bilder står personvernet – det skal tas hensyn til personen som avbildes. Samtidig som pressen skal informere om det som skjer i samfunnet, herunder avdekke kritikkverdige forhold, må også den personlige integritet beskyttes. Personvernreglene ivaretar dette ved å beskytte den enkeltes rett til å få være i fred for andres innsyn og til å ha noe for seg selv – retten til et privatliv.

---

¹ Begrepet ”presse” omfatter alle som opptre på vegne av massemedier som avis, ukeblad, fagblad, tv og radio, jf. Øy 2002 s. 136

”Meget tyder på at konflikten mellom ytringsfriheten og individets rettsvern er blitt mer påtrengende i de senere år som følge av utviklingen av en mer pågående og aggressiv journalistikk.”² Det er et påtrengende behov for sensasjoner – publikum vil ha ”dramatiske bilder”, og vi har i de senere år kunnet se en tydelig vridning fra sak til person.

Pressen skal fungere både som informasjonsformidler og samfunnskritiker. For at de skal kunne få utføre denne oppgaven på en tilfredsstillende måte, er de avhengig av å kunne arbeide relativt fritt. Det må være en frihet til å ytre seg på hvilken som helst måte man ønsker om hvilket som helst tema man vil ta opp. I denne sammenhengen er det imidlertid viktig å peke på at pressen ikke må misbruke den ytringsfrihet som er gitt dem. Det må være en grense for hvor langt pressen kan gå i ytringsfrihetens navn.

Høyesterett og lovgiverne på Stortinget har i praksis gitt ytringsfriheten stadig større rom, noe som har gått på bekostning av personvernet.³ Etter TV2-kjennelsen (Rt. 2003 s. 593), kan rettstilstanden oppsummeres slik: domstoloven § 198, 3. ledd, jf. § 131a må tolkes med de begrensninger som følger av Den europeiske menneskerettskonvensjon⁴ art. 10 om ytringsfrihet, og det må foretas en avveining der ytringsfriheten må tillegges stor vekt.

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstillingen i oppgaven vil være i hvilken grad siktede og domfelte i straffesaker er gitt vern mot (uønsket) fotografering og offentliggjøring av bilder. Sentrale spørsmål er her hvilket vern man har og hvilket vern man bør ha? Jeg vil også behandle avveiningen mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet.

---

² Andenæs 1985 s. 13-14

³ Kvam & Røssland 1998 s. 81

⁴ Forkortes EMK

1.3 Avgrensning

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å gjelde fotografering og filmopptak av siktede og domfelte i straffesaker, som reguleres av lov om domstolene 13.05.1915 nr. 5 § 131a. Det ville føre for langt i forhold til omfanget av denne oppgaven å også skulle behandle situasjoner på et tidligere stadium av saken. Etter åndsverkloven av 12.05.1961 nr. 2 § 45c, 1. ledd bokstav a, er det under etterforskningen enten bildet er tatt i eller utenfor rettssalen, forbudt å gjengi personfotografier uten samtykke, hvis ikke bildet har ”aktuell og allmenn interesse”. Forbudet i dstl. § 131a rammer heller ikke publisering av eksempelvis eldre bilder tatt av siktede/domfelte som en avis har i sitt arkiv fra en tidligere anledning.

Fotoforbudet omhandler hvilke sanne ærekrenkelser som skal være tillatt. Jeg har grunnet oppgavens omfang også valgt å avgrense mot ærekrenkelser, som rammes av reglene i straffeloven av 22.05.1902 nr. 10 §§ 246 flg.

Offentliggjøring av bilder tatt av siktede eller domfelte i straffesaker kan tenkes rammet av straffeloven § 390, som omhandler krenkelser av privatlivets fred.

Dstl. § 131a kan derfor sees som en spesialbestemmelse og en særregulering av det vern straffeloven § 390 gir. Jeg vil imidlertid ikke behandle denne generelle bestemmelsen i nevneverdig grad, men heller konsentrere oppgaven til å gjelde fotografering og opptak i situasjoner rundt rettsforhandlingene.

1.4 Rettskildegrunnlaget

Hovedrettskildene ved arbeidet med oppgaven har, foruten norsk rettspraksis vært juridisk litteratur, offentlige utredninger og lovforarbeider.

Lovregler

Det naturlige utgangspunkt for en fremstilling av dette rettsområdet er domstolloven. De gjeldende regler for fotografering og filmopptak m.m. i straffesaker i dstl. § 131a ble vedtatt ved lov 22.05.1981 nr. 27. Nærmere regler til utfylling av bestemmelsene er gitt ved forskrift av 15.11.1995 nr. 1910.

For- og etterarbeider

Forarbeidene til bestemmelsen i dsl. § 131a, finnes hovedsakelig i Straffeprosesslovkomitéens innstilling fra 1969, Ot. prp. nr. 35 (1978-79) Om lov om rettergangsmåter i straffesaker og Innst. O. nr. 37 (1980-81).

Rettspraksis

Lovbestemmelsen om fotoforbudet i straffesaker har ikke i særlig grad blitt utfordret i rettssalene. I løpet av de 17 årene som har gått siden vi fikk bestemmelsen, har dette kun vært tema i 7 rettsbehandlinger.

De mest sentrale avgjørelsene som er fattet av Høyesterett om fotoforbudet er Smol-kjennelsen (Rt. 1996 s. 13)⁵ og TV2-kjennelsen (Rt. 2003 s. 593)⁶. Til tross for at underrettspraksis ikke anses å ha så stor autoritet som Høyesteretts praksis⁷, har jeg grunnet at høyesterettspraksis på dette område er såpass beskjedne, også valgt å ta med noe materiale fra underrettspraksis.

Privat praksis

På dette rettsområdet er situasjonen noe spesiell; i Norge har mediene i tillegg til de offentligrettslige regler, et selvjustissystem.

Norsk presseforbund har vedtatt egne retningslinjer når det gjelder pressens omtale av kriminalsaker. Reglene finnes hovedsakelig i Vær varsom-plakaten⁸. Det er Pressens Faglige Utvalg⁹ som behandler saker som angår overtredelser av disse retningslinjene.

---

⁵ I Smol-kjennelsen fant Høyesterett at det var brudd på dsl. § 131a da VG fotograferte og publiserte bildet av draptsdømte Bjarne Lampert Smol. Både fotografen og redaktøren ble dømt til rettergangsbøter, henholdsvis på kr. 2000,- og kr. 10000,-.

⁶ Her var saksforholdet at TV2 offentliggjorde filmopptak av domfelte Viggo Kristiansen i "Baneheia-saken" like etter at dom var avsagt og retten hevet. Filmopptaket og offentliggjøringen skjedde uten domfeltes samtykke. Sjefredaktøren i TV2 ble frifunnet med 2 mot 3 stemmer i Høyesterett.

⁷ Eckhoff 1997 s. 160

⁸ Forkortes VVP

⁹ Forkortes PFU

Selv om Vær varsom-plakaten og prinsipputtalelsene til PFU ikke har noen selvstendig vekt som juridisk rettskilde, er de i denne sammenhengen av stor nytteverdi da de sier noe om hvilke grenser pressen selv setter for sin virksomhet.

Menneskerettigheter

Temaet for oppgaven er ytringsfrihet og personvern. Den Europeiske menneskerettskonvensjon av 1950 art. 10 er derfor av sentral betydning, da den beskytter ytringsfriheten.

Reelle hensyn

Reelle hensyn er vurderinger av resultatets godhet.¹⁰ Fotoforbudet bæres av tunge reelle hensyn, og da særlig av hensynet til personvernet.

1.5 Den videre fremstilling

Jeg har funnet det hensiktsmessig å dele oppgaven inn i 6 hoveddeler. Først vil jeg redegjøre forholdsvis kort for det materielle innholdet av EMK art. 10. Deretter vil jeg presentere forbudsreglene og deres rekkevidde. Da pressens selvjustis har fått såpass stor betydning, har jeg også valgt å behandle dette. Jeg vil så undersøke og drøfte hva som er gjeldende rett på området og samtidig gi noen eksempler på hvordan dette har kommet til uttrykk gjennom rettspraksis. Avslutningsvis vil jeg forsøke å oppsummere og konkludere i den grad det vil være mulig.

---

¹⁰ Eckhoff 1997 s. 357

2 Retten til ytringsfrihet

Når man skal beskrive ytringsfrihetsvernet i Norge, er det naturlig å ta utgangspunkt i Grunnloven § 100. Kort fortalt gir bestemmelsen i dag et vern om trykkefriheten ved at den forbyr enhver form for forhåndssensur av trykte skrifter. Samtidig gir den et noe begrenset vern om den materielle ytringsfriheten, ved at den forbyr myndighetene å gripe inn ovenfor såkalte ”frimodige ytringer”.¹¹ Ytringsfriheten er beskyttet både av Den europeiske menneskerettskonvensjon av 1950 art. 10 og av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 1966 art. 19. Ordlyden er i de to sistnevnte nokså lik.

Det internasjonale vernet av ytringsfriheten og da særlig menneskerettskonvensjonen, har i de siste to tiår fått en stadig større betydning både når det gjelder europeisk og norsk rett. Denne utviklingen har særlig sammenheng med praksisen fra Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg,¹² samt vedtagelsen av lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.05.1999 nr. 30.¹³

2.1 Historikk

Allerede i opplysningstiden begrunnet man ytringsfriheten med at den var en forutsetning for søken etter sannhet og for fremskrittet. Pressefriheten stod sentralt blant opplysningstidens idealer. I Norge fikk pressefriheten sitt første gjennombrudd da kongens førsteminister Struensee i 1770 opphevet sensuren i Danmark-Norge. Forbudet mot sensur var blant de ti grunnsetningene som Riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814 vedtok som utgangspunkt for arbeidet med Grunnloven.¹⁴ Ytringsfriheten har derfor lenge hatt en sterk betydning.

---

¹¹ Eggen 2002 s. 23

¹² Forkortes EMD

¹³ Eggen 2002 s. 23

¹⁴ Andenæs i Andenæs & Huitfeldt 1989 s. 28-29

2.2 Begrunnelsen for ytringsfriheten

Hovedhensikten med ytringsfrihet kan sies å være å sikre fri kommunikasjon av ytringer.¹⁵

Det er særlig tre begrunnelser som gis for ytringsfriheten: For det første begrunnes den med **demokratihensynet**. Dette innebærer at dersom et demokrati skal kunne fungere, må folket eller velgerne ha den kunnskap som er nødvendig for å kunne foreta et rasjonelt valg når det gjelder hvem som skal styre demokratiet og hvorledes dette skal gjøres. Den nødvendige kunnskapen sikres ved at det hersker en utstrakt ytringsfrihet vedrørende alle spørsmål som er relevante for det politiske liv. Ytringsfriheten sies derfor å være en forutsetning for demokratiet.¹⁶

Ytringsfriheten begrunnes også med **selvutfoldelsessynpunktet / autonomiprinsippet**. Med dette menes at ytringsfrihet er nødvendig for det enkelte individs utvikling som et autonomt menneske. Gjøres det restriksjoner i personers rett til å høre, lese, skrive, snakke eller på annen måte gi uttrykk for sine meninger, vil dette begrense hver enkelt persons modning og personlighetsutvikling. Ettersom mennesket er et bevisst tenkende og menende vesen, har vi alle behov for å formidle disse meninger og tanker til omverdenen. Dersom det gjøres begrensinger i denne friheten, vil menneskenes åndelige og intellektuelle utvikling hemmes.¹⁷

Et tredje hensyn bak ytringsfriheten, er det såkalte **sannhetsargumentet**. Det tas her utgangspunkt i at en utstrakt ytringsfrihet er viktig for å avdekke sannheter, samt å øke ens innsikt. Det begrunnes også med at restriksjoner i ytringsfriheten vil kunne hindre at fakta og ny innsikt blir offentlig kjent.¹⁸

---

¹⁵ Eggen 1999 s. 173

¹⁶ Eggen 2002 s. 55

¹⁷ Op. cit. s. 81 flg.

¹⁸ Op. cit. s. 37

2.3 Presentasjon av EMK art. 10

Rettighetsdefinisjonen av artikkelen følger av art. 10 (1), 1. og 2. punktum.

Definisjonen av begrepet ”ytringsfrihet” er ganske vidt. Når det gjelder hva som ligger i uttrykket ”information and ideas”, omfattes ikke bare språklige ytringer, men enhver ytring som gir uttrykk for et meningsinnhold. Dette kan eksempelvis være malerier, fotografier, skulpturer eller fysiske bevegelser. Art. 10 beskytter ytringer fremsatt i bøker, aviser, tidsskrifter, radio, TV, film og ethvert annet medium hvor opplysninger eller ideer kan komme til uttrykk.¹⁹ Ofte blir pressefriheten fremhevet som en av de viktigste sidene av ytringsfriheten, slik at retten til å omtale offentlige rettsprosesser i media må kunne sies å ligge i kjerneområdet til EMK art. 10.²⁰ Pressen skal ivareta publikums rett til innsyn, media er således offentlighetens øyne og ører. Pressens fokus på saker er derfor publikums garanti på at den alminnelig rettsfølelse ivaretas – den skal være ”the public watchdog”²¹.

Den europeiske menneskerettsdomstol har avgjort en rekke saker som omhandler EMK art. 10, men dette er saker som gjelder pressens ytringsfrihet i tekst, ikke bilder som er tema for denne oppgaven.

Ytringsfriheten er ikke absolutt. Det gis to bestemmelser, i henholdsvis art. 10 (1), 3. punktum og art 10. (2), som tillater at det gjøres begrensninger.

2.3.1 Inngrepshjemmel

I EMK art. 10 (1), 3. pkt og art 10 (2) er det gitt bestemmelser som tillater inngrep i ytringsfriheten. Dersom inngrepet tilfredsstiller vilkårene i denne bestemmelsen, vil inngrepet som utgangspunkt være i overensstemmelse med konvensjonen. Reglene i

---

¹⁹ Eggen 1999 s. 179 flg.

²⁰ Kolsrud 2002 s. 40

²¹ Begrepet ”public watchdog” – offentlighetens vaktbikkje, fremkommer og blir vektlagt i flere dommer fra EMD, eksempelvis *Observer and Guardian vs UK* (Series A no. 216 1991 appl. no. 13585/88) § 59

EMK art. 15, 16 og 17 tillater ytterligere inngrep i ytringsfriheten, dersom visse vilkår er oppfylt.²²

Når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra ytringsfriheten i EMK art. 10 (2), er det her tre kumulative vilkår som må være oppfylt. For det første må inngrepet være foreskrevet i lov. I tillegg må inngrepet tjene ett eller flere av de uttømmende formål som er nevnt i art. 10 (2). Formålet må også gjøre seg gjeldende i den grad at inngrepet kan sies å være nødvendig i et demokratisk samfunn.²³

2.3.1.1 "Prescribed by law"

Når det gjelder lovskravet, innebærer dette for det første at det må være en henvisning til en norm i den innklagede stats interne rett. I tillegg stilles det visse kvalitetskrav til regelen som hjemler inngrepet. Praksis fra EMD²⁴ viser at et inngrep ikke vil være foreskrevet i lov, med mindre det er forankret i en tilgjengelig og forutsigbar internrettslig norm.²⁵

Et eksempel på unntak fra ytringsfriheten som har hjemmel i lov, er domstollovens regler om offentlighet i rettergangen.

2.3.1.2 Formålskravet

Dersom det skal gjøres inngrep i ytringsfriheten, må dette sikte mot ett eller flere uttømmende oppnevnte formål: Hensynet til den nasjonale sikkerhet, den territoriale integritet eller den offentlige sikkerhet, forebyggelse av uorden eller forbrytelser, beskyttelse av helse eller moral, beskyttelse av andres rykte eller rettigheter, for å forhindre at fortrolige opplysninger blir røpet eller opprettholdelse av den dømmende makts myndighet og upartiskhet.²⁶

---

²² Eggen 2002 s. 136

²³ Eggen 1999 s. 184

²⁴ Se som eksempel saken Sunday Times vs UK 6538/74 avsnitt 49 (EMD=REF00000169)

²⁵ Eggen 1999 s. 184

²⁶ Opsahl 1996 s. 75 flg.

Hvorvidt formålet konkret vil fremmes, trekkes først inn ved vurderingen av om et inngrep er nødvendig i et demokratisk samfunn. Betydningen av de legitime formål vil kunne sette grenser for hva som er relevant å ta med i vurderingen.²⁷

2.3.1.3 "Necessary in a democratic society"

Dersom man vil gjøre innskrenkninger i ytringsfriheten, kreves det at inngrepet er nødvendig innenfor rammen av et demokratisk samfunn. Nødvendighetskravet er en rettslig standard som hovedsakelig går ut på at de hensyn som begrunner inngrepet må veies opp mot de konsekvenser dette medfører for ytringsfriheten.²⁸

I nødvendighetsvurderingen ligger det et krav om at begrensningen skal være relevant, det vil si at begrunnelsen som er gitt for det aktuelle inngrep kan forankres i det påberopte formål.²⁹ Nødvendighetsvilkåret er senere presisert i Handyside-dommen,³⁰ slik at det her må foreligge et kvalifisert samfunnsmessig behov, i dommen omtalt som "a pressing social need".³¹ Det er videre et vilkår at begrunnelsen bak inngrepet er tilfredsstillende ("sufficient"). Dette innebærer at inngrepet i ytringsfriheten til en viss grad må være egnet til å realisere formålet som er påberopt. Her er det ikke nok å vise til at begrunnelsen som ligger bak inngrepet kan subsumeres under et legitimt formål, eller å vise til at inngrepet var en konsekvens av en generell regel, som i seg selv kan anses nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til det aktuelle formål.³²

For at det skal kunne gjøres inngrep i ytringsfriheten kreves det også at innskrenkningen ikke fremstår som uforholdsmessig etter formålets art. Her må de relevante og tilfredsstillende hensyn som ligger bak inngrepet veies opp mot de konsekvenser inngrepet vil ha for ytringsfriheten. Dette avhenger ikke dette bare av de generelle

---

²⁷ Eggen 2002 s. 186

²⁸ Op. cit. s. 216 flg

²⁹ Op. cit. s. 221

³⁰ Handyside vs. UK nr. 24 fra 1976, klage nr. 5493/72 (avsnitt 49)

³¹ Kolsrud 2002 s. 41

³² Eggen 2002 s. 223

konsekvensene det vil ha for ytringsfriheten, men også til en viss grad av dets intensitet overfor klager.³³ Ved vurderingen av inngrepets intensitet overfor klageren, må man vurdere i hvilken utstrekning inngrepet rammer klagers utøvelse av ytringsfriheten, samt inngrepets hardhet i klagerens øvrige rettsfære.³⁴

De forskjelligartede formål vil her kunne forsvare ulike grader av inngrep. Eksempelvis må man kunne akseptere større grad av forhåndssensur dersom dette gjøres av hensyn til nasjonal sikkerhet, enn hvis det ble gjort ut fra hensynet til enkeltpersoners rykte og ære. I vurderingen må man også se på den skadevirkning som ytringen vil ha på formålet, dersom inngrepet ikke blir gjort.³⁵

Vedrørende inngrepets konsekvenser for ytringsfriheten, er det viktig å fremheve betydningen av pressen og andre massemediers funksjon som samfunnskritiker og informasjonsformidler. Dette er viktige funksjoner i et demokratisk samfunn. Eventuelle restriksjoner på medias ytringsfrihet er derfor underlagt en streng vurdering.³⁶ EMD har i flere saker³⁷ understreket at massemediene har et utstrakt vern når de utøver sine tiltenkte funksjoner som eksempelvis nyhetsformidlere.

Ved nødvendighetsvurderingen vil også offentlighetens interesse ("public interest") for ytringstemaet, være av stor betydning. Jo større offentlig interesse, desto vanskeligere vil det være for staten å rettferdiggjøre restriksjonen.³⁸

Ifølge Eggen innebærer fokuseringen på nødvendighetsvilkåret den fordel at EMK art. 10 blir en tilpasningsdyktig bestemmelse, både på forskjelligartede livsområder, samt over tid. Det blir gjennom vilkåret om nødvendighet overlatt til konvensjonsstatene å fastslå gjeldende rett. Imidlertid har dette også ulemper som eksempelvis rettsusikkerhet, da de fleste saker avgjøres på bakgrunn av konkrete

---

³³ Eggen 1999 s. 189

³⁴ Op. cit. s. 190

³⁵ Kolsrud 2002 s. 41

³⁶ Eggen 1999 s. 190

³⁷ Eksempelvis Sunday Times vs UK (avsn. 65) og News Verlags vs Austria i sak 31457/96 (avsnitt 55 – 56) (EMD=REF00001497)

³⁸ jf. Sunday Times-dommen (avsnitt 65)

vurderinger av sakens art, slik at det kan være vanskelig å forutsi resultatet i de store antall saker der nødvendighetsvilkåret spiller en avgjørende rolle.³⁹

2.3.1.4 "A margin of appreciation"

Ved avgjørelsen av om et inngrep i ytringsfriheten er nødvendig i et demokratisk samfunn, spiller "a margin of appreciation"-doktrinen en sentral rolle. Dette kan beskrives som et "nasjonalt slingeringsmonn" og begrunnelsen bak doktrinen er at det er de nasjonale myndigheter som kjenner forholdene best, da de står nærmest i tid og sted til å vurdere situasjonen. Den europeiske menneskerettsdomstolen innrømmer derfor en viss vurderingsfrihet til de nasjonale domstoler når det skal tas stilling til om et inngrep skal anses nødvendig i et demokratisk samfunn.⁴⁰ Konvensjonsstatens frie skjønn er imidlertid ikke ubegrenset, slik at EMD har myndighet til å overprøve statenes vurdering både når det gjelder inngrepets formål og dets nødvendighet.⁴¹

2.3.1.5 Særlig om statenes skjønnsmargin i forhold til EMK art. 10

Den nasjonale vurderingsfrihet er et nødvendig prinsipp ved fortolkningen av konvensjonen. Omfanget av konvensjonsstatenes skjønnsmargin vil kunne variere etter hvilket legitime formål som begrunner inngrepet. Når det gjelder fortolkningen av EMK art. 10, er det hevdet at konvensjonsorganene bør utvise forsiktighet når de skal vurdere for eksempel om et inngrep er nødvendig i et demokratisk samfunn for å beskytte moralen eller når det skjer av hensyn til rikets sikkerhet. Dette kan være politisk følsomme områder hvor det kan fremstå som rettspolitisk uheldig om konvensjonsorganer overprøver hva de demokratisk valgte myndigheter mente ville være nødvendig i vedkommende nasjons demokratiske samfunn.⁴²

---

³⁹ Eggen 1994 s. 225

⁴⁰ Eggen 2002 s. 156

⁴¹ Eggen 1999 s. 187

⁴² Eggen 2002 s. 157

Ettersom ytringsfriheten er en så fundamental rettighet for et demokratisk samfunn, er det hevdet at konvensjonsstatens skjønnsmargin her vil være snevrere enn ved inngrep i andre mindre fundamentale rettigheter, for eksempel vernet om eiendomsretten.⁴³

Når man skal fastlegge hvor stor skjønnsmargin konvensjonsstatene har, må man se på inngrepets konsekvenser for ytringsfriheten generelt, samt inngrepets intensitet overfor klager. Det sentrale her er derfor at kravene til begrunnelsens styrke økes, og myndighetenes skjønnsmargin innsnevres – etter de samme kriteriene. Dersom det gjøres inngrep i massemedienes funksjon som ”public watchdog”, vil derfor skjønnsmarginen være meget snever. Slik vil det også være dersom det gjelder politiske ytringer eller andre ytringer av allmenn interesse. Skjønnsmarginen vil imidlertid være vid dersom det dreier seg om inngrep i den kommersielle ytringsfriheten, likevel slik at dersom ytringene er av ”allmenn interesse”, snevres skjønnsmarginen inn.⁴⁴

Ifølge Eggen må det antas at statenes skjønnsmargin utvides dersom årsaken til inngrepet i ytringsfriheten er oppfyllelse av andre konvensjonsforpliktelser, til eksempel beskyttelse av alminnelige borgeres privatliv etter EMK art. 8. Bakgrunnen for dette er at det kan være uheldig å dømme en konvensjonsstat for menneskerettighetsbrudd når den i god tro har forsøkt å oppfylle andre forpliktelser i menneskerettskonvensjonen.⁴⁵

2.4 Menneskerettsloven

Norge fikk i 1999 lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Her ble enkelte viktige internasjonale konvensjoner gjort til direkte gjeldende norsk rett med rang over vanlige lover. Dette innebærer blant annet at dersom det er bestemmelser i norsk lovgivning som strider mot påbudet om ytringsfrihet i EMK art. 10, vil de norske lovene måtte vike for konvensjonen.

---

⁴³ Eggen 1999 s. 191

⁴⁴ Op. cit. s. 190

⁴⁵ Op. cit. s. 193

2.5 Sammenfatning – Del 2

Medienes ytringsfrihet beskyttes av EMK art. 10. Praksis fra EMD viser at ytringsfriheten tillegges stor vekt. Særlig gjelder dette når pressen informerer om det som skjer i samfunnet samt avdekker kritikkverdige forhold. Dette er noe som norske domstoler må ta til etterretning. Betydningen av EMK art. 10 for norsk rett er derfor stor. I den grad det er motstrid mellom EMK og norske regler, går EMK foran.

3 Vernereglene

3.1 Begrunnelsen / hensyn bak vernereglene

Det er særlig to hensyn som gjør seg gjeldende når det gjelder forbudet mot fotografering i retten. Det ene er hensynet til siktede – hans/hennes behov for beskyttelse mot avbildning. Foto- og publiseringsforbudet begrunnes også ut fra hensynet til ro og orden i rettssalen og til rettsforhandlingenes verdighet.⁴⁶

Når det gjelder hensynet til rettens verdighet og ro under behandlingen av saken, er dette viktig for at personene som er involvert i straffesaken skal få konsentrere seg om det som skjer under forhandlingene. Et kamera som surrer eller blitz fra fotografering kan være et stort uromoment som kan svekke konsentrasjonen til både partene og rettens medlemmer.

Det er hensynet til personvernet som synes å ha vært det dominerende da bestemmelsen i dstl. § 131a ble utferdiget.

---

⁴⁶ NOU 1988:2 s. 45

Ordet ”personvern” er et forholdsvis nytt begrep. Det kan sees som en rettslig standard, noe som betyr at begrepet ikke har noe fast innhold, men vil forandre seg i takt med samfunnsutviklingen. Personvernbegrepet kan ofte synes omfattende og uklart.⁴⁷

Det kan karakteriseres som den enkeltes rett til selv å velge hvem som skal få kjennskap til detaljer om sin egen person. Personvernet kan også beskrives som retten til å få være i fred, retten til å bli glemt, retten til å få ha sitt liv i fred for andre, - altså retten til ikke å bli trådt for nær.⁴⁸ Det kan også innebære en rett til å forbli anonym. I utgangspunktet har enhver rett til et beskyttet privatliv.⁴⁹

Ifølge Jon Bing kan interessen som personvernet representerer, formuleres som interessen i å kontrollere formidling og bruk av opplysninger som angår en selv. Dette innebærer for det første et ønske om å kontrollere når og til hvem det avgis opplysninger. Det innebærer også en interesse i å kontrollere til hvilke formål opplysningene brukes, samt til hvem opplysningene videreformidles. En annen begrunnelse for personvernet er vår uvilje til å dele intime og høyst private opplysninger om oss selv med andre. Selv om denne uviljen nok vil variere fra person til person, er det likevel noe de fleste av oss føler.⁵⁰

Det er hevdet at personvernet i løpet av de siste tiårene har vært på vikende front. Før var oppfatningen at personvernet og ytringsfriheten var to grunnleggende verdier som måtte veies mot hverandre. I dag har situasjonen endret seg noe, til ytringsfrihetens fordel. Dette har først og fremst skjedd på grunn av Menneskerettsloven fra 1999 samt praksis fra Menneskerettsdomstolen i Strasbourg. Det har der blitt understreket at ytringsfriheten har forrang, og at hensynet til personvernet er et unntak som kun skal ha begrenset gjennomslagskraft.⁵¹

---

⁴⁷ NOU 1997:19 pkt. 3.1

⁴⁸ Wolland & Øvrum 1992 s. 184

⁴⁹ Andenæs & Elvik 1984 s. 150

⁵⁰ Bing 1991 s. 34 flg.

⁵¹ Kvam & Røssland 1998 s. 75

3.2 Oversikt - Vern mot fotografering og publisering

3.2.1 Et historisk tilbakeblikk

Inntil 1981 fantes det ingen lovbestemmelser som direkte omhandlet forbud mot fotografering i rettssalen. Det fantes et visst vern etter dstl. § 133, da den ga retten adgang til å forby handlinger som forstyrret rettens ro og verdighet. I tillegg hadde man fotografiloven § 15.⁵² Med hjemmel i denne regelen kan den avbildede under visse omstendigheter nekte offentliggjøring av sitt eget bilde. Den omfatter imidlertid ikke selve fotograferingen.

I forbindelse med revisjonen av straffeprosessloven reiste stortingsrepresentanten Birger Breivik den 3. juni 1959 spørsmålet om ikke departementet ville gjøre noe for å få slutt på praksisen der avisene gjorde kjent navn og bilde på lovbreakere i strid med de retningslinjer som da gjaldt for omtale av rettssaker. Spørsmålet om offentliggjøring av bilder tatt av lovovertredere hadde også forut for dette vært oppe til drøftelse flere ganger.

Selv om man hadde et visst vern etter fotografiloven § 15 og domstolloven § 133, jf. § 198, var den oppnevnte Straffeprosesslovkomitéen av 1957 av den oppfatning at når det gjaldt bilder tatt i forbindelse med rettssaker, strakk ikke vernet om retten til eget bilde i fotografiloven § 15 til. Det ble blant annet vist til unntaket i § 15, 2. ledd nr. 2 som sa at publiseringsforbudet ikke gjaldt dersom bildet hadde ”aktuell og allmenn interesse”. Straffeprosesslovkomitéen mente det ofte kunne stille seg tvilsomt hvor langt rettsvernet etter disse bestemmelser gikk, og at man derfor hadde liten garanti for at bestemmelsene ble respektert, fordi pressen som regel hadde lite å frykte om reglene ble overtrådt.⁵³

I sin drøftelse viste Straffeprosesslovkomitéen blant annet til retningslinjene for Den Norske Dommerforening nr. 2 (for 1966), hvor det fremgikk at man burde vise

---

⁵² Nå videreført i åndsverkloven § 45c

⁵³ Jf. Innstilling om Rettergangsmåter i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen i juni 1969 s. 377 (heretter kalt innstillingen)

hensynsfullhet med å fotografere personer som var arrestert eller som ble avhørt av politiet eller retten. Dette var spesielt viktig når det gjaldt vitner, unge personer samt ustraffede mennesker. Av retningslinjene fremgikk det også at det var dommeren som skulle avgjøre om fotografering kunne tillates. Dersom dommeren ba om at det ikke skulle fotograferes, burde dette etterkommes.

Straffeprosesslovkomitéen viste også til utenlandsk rett, blant annet svenske rettsregler hvor det var et generelt forbud mot fotografering i rettssalen. I engelsk rett hadde man i Criminal Justice Act 1925, section 41 blant annet et generelt forbud mot fotografering i retten, samt forbud mot å tegne dommere, jurymedlemmer, parter eller vitner dersom dette skulle offentliggjøres.⁵⁴

I sin innstilling viste Straffeprosesslovkomitéen også til tyske rettsregler som inneholdt et forbud mot ethvert kringkastningsopptak samt andre lyd- og filmopptak i hovedforhandling som tok sikte på offentliggjøring. Forarbeidene til denne rettsregelen inneholdt diverse drøftelser omkring utsendinger av rettsforhandlinger i radio og TV. Her ble det blant annet pekt på at slike opptak avledet tiltaltes og vitners oppmerksomhet fra forhandlingene. Av de tyske forarbeidene fremgikk det også at tiltalte på en ofte uutholdelig måte ble utsatt for ”offentlighetens strålekastelys”. Det tyske forbudet ble før vedtagelsen sterkt kritisert, men grunnet hensynet til rettens verdighet samt den tiltalte, ble det vedtatt et generelt forbud.⁵⁵

På bakgrunn av denne drøftelsen mente Straffeprosesslovkomitéen at det i utgangspunktet burde være et forbud mot fotografering samt å gjøre opptak for radio eller fjernsyn, men at det ville være å gå for langt å innføre et absolutt forbud, slik som man hadde i Tyskland. Komitéen regnet med at pågangen fra fjernsyn og radio kunne øke i fremtiden, og at det derfor var grunn til å følge en restriktiv kurs når det gjaldt fotografering i retten.⁵⁶ Man mente derfor at det burde være en viss adgang for retten under hovedforhandlingen i særlige tilfeller til å dispensere fra forbudet. Forbudet skulle etter Straffeprosesslovkomitéens mening kun være absolutt når det gjaldt

---

⁵⁴ Innstillingen s. 378

⁵⁵ Op. cit. s. 378-379

⁵⁶ Op. cit. s. 379

rettsmøter i forhørsretten. Uansett måtte forutsetningen for dispensasjon være at fotograferingen eller opptaket ikke var til skade for behandlingen av saken eller at andre vesentlige betenkeligheter tilsa et forbud. Partene skulle gis anledning til å uttale seg før dispensasjon ble gitt, og tillatelse skulle i alminnelighet ikke gis dersom en part motsatte seg fotografering eller opptak. Straffeprosesslovkomitéen mente videre at forbudet ikke bare skulle gjelde under rettsforhandlingene, men også når siktede var på vei til og fra rettsmøtet, samt oppholdt seg i den bygning hvor rettsmøtet ble avholdt.⁵⁷

Når det gjaldt fotografier av siktede som pressen hadde skaffet seg på annen måte enn som nevnt i § 131a, måtte man bruke bestemmelsene i fotografiloven sammen med de generelle bestemmelsene for privatlivets fred og pressens egne etiske retningslinjer.⁵⁸

Norsk Presseforbund syntes bestemmelsene i § 131a, jf. også § 198, 3. ledd var altfor restriktive. Deres forslag var at det ikke ble gitt bindende og obligatoriske bestemmelser i loven, men at reguleringen ble gjennomført etter en nærmere avtale mellom myndighetene, domstolene og pressen. De anførte at erfaringene med Vær varsom-plakaten og Redaktørplakaten viste at man kom frem til gode resultater ved frivillige forskrifter og instruksjer. Etter deres mening ville det være en fordel at det ikke ble etablert andre forbudsregler enn det til enhver tid var behov for. Man ville også lettere kunne komme frem til skarpere formuleringer når det gjaldt hvor grensene for tillatt og utillatt fotografering skulle gå. Norsk Presseforbund mente videre at det under enhver omstendighet måtte etableres et samarbeid mellom myndighetene, domstolene og pressen, og samarbeidet ville etter deres mening være best tjent med at man ikke var for sterkt bundet av preseptoriske lovbestemmelser. Subsidiært mente Norsk Presseforbund at man i stedet for den foreslåtte lovhjemmelen i § 131a, etablerte en regel som ga Kongen fullmakt til å gi bestemmelser om fotografering m.v. innenfor en slik ramme som antydte i forslaget til § 131a.⁵⁹

Norsk Presseforbund supplerte disse synspunktene noe i Innst. O. nr. 37 (1980-81). Når det gjaldt § 131a, mente de denne var altfor restriktiv i og med at det i dstl. § 133,

---

⁵⁷ Innstillingen s. 379

⁵⁸ Op. cit. s. 379

⁵⁹ Ot. prp. nr. 35 (1978-79) s. 245-246

jf. § 198 allerede fantes en bestemmelse som langt på vei ivaretok de hensyn som var påberopt for å innføre fotograferingsforbudet under rettsforhandlingene. De mente at så snever som § 131a var utformet, ville det i praksis kunne føre til at fotografering og filmopptak i retten ble hindret i saker av betydelig historisk interesse. På denne måten kunne verdifullt billed- og filmmateriale gå tapt for ettertiden.⁶⁰

Når det gjaldt hensynet til personvernet, hadde Norsk Presseforbund forståelse for at dette kunne tale for et forbud mot fotografering av siktede på vei til eller fra retten. Et slikt forbud var etter deres mening i tråd med pressens egne normer. De viste til at pressen nå var langt mer tilbakeholden enn før med å bringe bilder av siktede og domfelte. Norsk Presseforbund ville ikke ha noe imot en slik bestemmelse dersom forbudet ble begrenset til å gjelde fotografering av siktede og domfelte på vei til og fra retten.⁶¹

3.2.2 Domstoloven § 131a

Bestemmelsene om fotografering, filmopptak og opptak for radio, film eller fjernsyn i dstl. § 131a og § 198, 3. ledd ble tilføyd i forbindelse med vedtagelsen av straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25. Etter denne bestemmelsen er det som utgangspunkt forbudt å fotografere, filme eller gjøre opptak for radio eller fjernsyn under forhandlingene i straffesaker.

I forarbeidene til dstl. § 131a ble det flere steder⁶² forutsatt at det ble gitt utfyllende regler om gjennomføringen av bestemmelsen. Påtaleinstruksutvalget mente at forskriften burde foreligge da den nye straffeprosessloven samt endringene i domstoloven trådte i kraft. Forslaget ble lagt frem i deres utredning NOU 1984:27 Ny påtaleinstruks. Etter utvalgets mening var det først og fremst behov for nærmere regler når det gjaldt rettens adgang til å gjøre unntak fra fotografi- og opptaksforbudet i

---

⁶⁰ Innst. O. nr. 37 (1980-81) s. 41

⁶¹ Op. cit. s. 41

⁶² Se eksempelvis innstillingen s. 379

dstl. § 131a, 2. ledd.⁶³ I medhold av dstl. § 131a, 3. ledd ble det derfor fastsatt en forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandling i straffesak. Reglene bygger på forslaget fra Påtaleinstruksutvalget, jf. NOU 1984:27, og er nærmere kommentert av Justisdepartementet i Rundskriv G-187/85.

Domstolloven § 131a gjelder kun for straffesaker. Det finnes ikke tilsvarende regler for sivile saker, men det heter i dstl. § 133 at rettens formann skal påse at forhandlingene foregår ”med orden og verdighet”. Denne lovbestemmelsen må antas å kunne gi en viss hjemmel for å nekte fotografering og filmopptak også i sivile saker, jf. Justisdepartementets rundskriv G-134/81 av 02.06.81 pkt. 6.

3.2.2.1 ”under forhandlingene”

Domstolloven § 131a, 1.ledd, 1.punktum setter forbud mot fotografering, filmopptak og opptak under forhandlingene. Dette vil si fra retten settes til den heves. Selv om paragrafen tar sikte på fotografering eller opptak under selve forhandlingen, pekte Påtaleinstruksutvalget på at forbudet også ville omfatte situasjonen før rettens formann formelt har erklært retten for satt.⁶⁴

Utrykket ”under forhandlingene” har særlig betydning når det gjelder dispensasjoner fra fotograferingsforbudet etter paragrafens 1. ledd, 1. punktum. Det er bare retten som kan gi samtykke til fotografering under selve forhandlingene. Dette spørsmålet var oppe i en avgjørelse fra Eidsivating lagmannsrett,⁶⁵ hvor rettsforhandlingene i straffesaken hadde blitt gjennomført i ”relativt uformelle former”. Her hadde siktede selv samtykket i fotografering, men et slikt samtykke ville ikke oppheve forbudet i § 131a, 1. ledd, 1. punktum. Retten hadde kun samtykket i fotografering dersom denne ikke skjedde under selve forhandlingene. Det springende punkt i saken var hvorvidt fotograferingen hadde skjedd under forhandlingen eller i en pause. Lagmannsretten pekte i sin

---

⁶³ NOU 1984:27 s. 199 flg.

⁶⁴ Op. cit. s. 200

⁶⁵ Avsagt 18.08.1997. Publisert LE 1997 00433

avgjørelse på at forhandlingene var blitt gjennomført i en relativt uformell form, uten bruk av klubbe og ved at rettens formann hadde erklært pause mens tiltalte fortsatt satt foran dommerbordet. (Det var da bildet hadde blitt tatt.) Da det var tvil om skjæringspunktet for fotograferingen, ble både fotografen og redaktøren frifunnet.

Bestemmelsen gjelder alle rettsmøter der siktede deltar, fra fremstillinger i forhørsrett til ankebehandling for Høyesterett.⁶⁶ Fotoforbudet gjelder også hvor retten settes utenfor rettslokalene, eksempelvis under en rekonstruksjon av hendelsesforløpet eller åstedsbefaring.

3.2.2.2 "fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn"

Når det gjelder hva som skal betegnes som "opptak", må dette kunne sies å omfatte både lagring av lyd eller bilder og direkte radio- og fjernsynssendinger. § 131a gjelder derfor både lydopptak, bruk av fjernsynskamera samt bruk av foto-, film- og videoapparat. Vedrørende lydopptak gjelder forbudet kun for radio, eller nærmere bestemt opptak gjort av eller for noen som driver radiovirksomhet. Likevel må forbudet også gjelde de som driver radiovirksomhet, men som ikke har til hensikt å offentliggjøre opptakene, men eksempelvis bruke dem i et historisk arkiv.⁶⁷

Forbudet mot lydopptak i § 131a gjelder ikke for private lydopptak eller opptak som eksempelvis skal tjene som støtte for en journalist som refererer fra rettsforhandlingene.⁶⁸ Dersom lydopptaket skulle virke forstyrrende på forhandlingene, har retten en mulighet til å forby det i medhold av dstl 133, jf. § 198.

3.2.2.3 Tegninger

Tegneprosessen fanges ikke opp av bestemmelsens ordlyd "fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn". Straffeprosesslovkomiteén drøftet om tegninger fra

---

⁶⁶ NOU 1988:2 s. 42

⁶⁷ Bøhn 2000 s. 399

⁶⁸ Øy 2002 s. 44

rettssalen skulle rammes av bestemmelsen. De fant ut at man i slike tilfeller måtte nøye seg med bestemmelsene om privatlivets fred, selv om det i denne sammenhengen ble sagt å være usikkert hvor langt beskyttelsen gikk. Straffeprosesslovkomitéen viste til at en tegning som oftest ikke kunne sies å ha de samme skadevirkninger for siktede som et fotografi eller et fjernsynsopptak.⁶⁹ Ut fra hensynet til rettens ro og verdighet, innebærer tegningen som regel ingen uro eller forstyrrelse av rettsforhandlingene.

Selv om opptaksforbudet ikke rammer tegninger, har retten i ett tilfelle bestemt at offentliggjøring av tegning fra et fengslingsmøte ville være brudd på referatforbudet fra forhørsretten.⁷⁰ Det har senere kommet inn flere forslag til Justisdepartementet om at også tegninger fra rettssalen skal forbys.⁷¹ Selv om det er forskjell på fotografier og tegninger, kan likevel noen tegninger være veldig portrettlike. I slike tilfeller kan det kanskje, grunnet hensynet til personen som er avbildet, likevel være grunn til å vurdere tegningene på lik linje med fotografier. Særlig gjelder dette hvis siktede tidligere ikke har vært identifisert, og tegningen er så teknisk god at det er mulig å gjenkjenne vedkommende. Høyesterett har selv definert identifisering som når man kan gjenkjennes av en videre krets av personer, det vil si utenfor sitt eget nærmiljø.⁷² Dette kan også gjøres ut fra tegninger.

3.2.2.4 "på vei til eller fra rettsmøtet"

Etter § 131a 1. ledd, 2. punktum er det forbudt å fotografere siktede før, under og etter forhandlingene, jf. ordlyden "på vei til eller fra rettsmøtet, eller i den bygning rettsmøtet holdes". Hensikten bak er å gjøre fremmøtet i rettslokalet så skånsomt som mulig for den siktede i saken.⁷³ Man ønsket på denne måten å gjøre noe med den håpløse tilstanden som var tidligere, da siktede kom til rettslokalet med jakke eller teppe over hodet. Dette skulle de nå få slippe.

---

⁶⁹ Innstillingen s. 379

⁷⁰ jf. Rt. 2000 s. 565

⁷¹ Øy 2002 s. 44

⁷² jf. Rt. 1992 s. 854 Barnesex-saken

⁷³ Kolsrud 2002 s. 127

Denne avgrensingen har flere sider: Ikke bare må vi se hen til den geografiske avstanden, men vi må også ta hensyn til tidselementet rundt hendelsen.

Verken ordlyden eller forarbeidene til dstl. § 131a løser direkte hva som skal forstås med uttrykket ”på vei til eller fra rettsmøtet”. Når det gjelder den geografiske avgrensningen, er det utvilsomt at det må være en viss tilknytning til rettslokalet.

Kjetil Kolsrud skriver at forbudet i dstl. § 131a gjelder når siktede/domfelte er på vei til eller fra rettsmøtet, slik at det ikke er lov å fotografere tiltalte når han for eksempel går ut av huset sitt om morgenen før han skal i retten. Han stiller så spørsmålet om når man er ”på vei” til eller fra retten. Kolsrud mener det antakeligvis må kreves at vedkommende er på vei direkte fra eller direkte til rettsmøtet for at fotoforbudet skal gjelde. Dette begrunnes med at dette er handlinger som ligger innenfor den tvang tiltalte er påført gjennom sin møteplikt. Stopper han for å ta ut penger på postkontoret etter endt rettsdag, er dette frivillige og private bevegelser, hvor det vil være mindre grunn til at vedkommende skal være beskyttet av de offentligrettslige rettergangsregler. Trolig må det kreves at tiltalte er på vei direkte til eller direkte fra rettsmøtet for at forbudet mot fotografering skal gjelde.⁷⁴

Spørsmålet er også behandlet av Theo Jordahl, som skriver at ”den siktede eller domfelte er også gitt et særlig vern for transport til og fra rettsmøtet”.⁷⁵

Noen mener imidlertid at begrepet har et vesentlig snevrere anvendelsesområde:

Riksadvokaten har i forbindelse med straffesaken der Veronica Orderud ble fotografert like etter domsavsigelsen i Nes herredsrett⁷⁶, drøftet hvordan uttrykket ”på vei... fra rettsmøtet” skal forstås. I påtegningen legges det vekt på at dstl. § 131a, 1. ledd ser ut til å være utformet etter mønster av den engelske Criminal Justice Act av 1915, section

---

⁷⁴ Kolsrud 2002 s. 129

⁷⁵ Jordahl 1996 s. 23

⁷⁶jf. påtegnning i sak. nr. 03-003766MED-NERO gjeldende fotografier tatt av Veronica Orderud. Dom avsagt 15.10.2003 i Nedre Romerike tingrett. (Heretter kalt ”Veronica-saken”)

41⁷⁷, som setter forbud mot å fotografere personer ”while he is entering or leaving the court-room or any such building or precincts as aforesaid”. Etter Riksadvokatens mening er det i den helt umiddelbare nærhet av rettsbygningen at den siktede/domfelte vil ha størst behov for vern mot fotografering. Det er rundt rettslokalet flest pressefotografer vil befinne seg, og det er i rettsbygningen samt dens umiddelbare nærhet at siktede for øvrig vil oppleve de mest pressede situasjoner. Riksadvokaten legger derfor til grunn at forbudet mot fotografering ”bare gjelder i det umiddelbare området rundt rettslokalet, dvs. normalt til parkeringsplassen, og at den særskilte beskyttelse som følger av § 131a ikke gjelder etter at siktede kjører vekk fra rettslokalet”.⁷⁸ En slik snever fortolkning, vil etter min mening kunne undergrave formålet med bestemmelsen.

Riksadvokaten drøftet hva som ligger i uttrykket ”på vei... fra rettsmøtet”. Det er grunn til å tro at de samme hensyn vil gjøre seg gjeldende i situasjoner hvor siktede er på vei til rettslokalet, slik at vernet etter domstolloven gjelder fra siktede ankommer det umiddelbare området rundt rettslokalet, noe som etter Riksadvokatens mening normalt vil være til parkeringsplassen. Beskyttelsen personene har etter dstl. § 131a, gjelder således ikke etter at siktede kjører bort fra parkeringsplassen. Man kan her stille seg spørsmålet: Hva når siktede er **på** selve parkeringsplassen? – Gjelder forbudet **til og med** parkeringsplassen?

Dersom man er utenfor det som ligger i uttrykket ”til eller fra rettsmøtet”, gjelder vernet etter de alminnelige bestemmelsene, og da særlig etter åndsverkloven § 45 c.

3.2.2.5 ”under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes”

Det er videre forbudt å fotografere eller gjøre opptak av siktede/domfelte i selve rettsbygningen. Dersom vedkommende ønsker å gå i tinghusets kantine for å spise lunsj, er han/hun således vernet mot fotografering. Hensikten bak denne regelen er at den

---

⁷⁷ jf. også innstillingen s. 378

⁷⁸ Riksadvokatens påtegning av 19.12.2002 i ”Veronica-saken”

siktede skal kunne ta pauser og lignende uten å måtte frykte den oppmerksomhet det medfører å bli filmet eller tatt bilde av.⁷⁹

3.2.2.6 Samtykke fra siktede

Forbudet mot å fotografere bortfaller dersom siktede eller domfelte samtykker. Når det gjelder adgangen man har til å gi slikt samtykke, må det understrekes at dette kun gjelder frem til forhandlingene starter, d.v.s frem til rettens formann har erklært retten for satt og rettsforhandlingene formelt sett er påbegynt. Siktetes adgang til å samtykke gjelder også etter at forhandlingene er over.⁸⁰ Se også Justisdepartementets rundskriv G-187/85 av 20.11.1985 s. 18. Etter Straffeprosesslovkomitéens innstilling kunne det ikke være avgjørende om partene selv ønsket dispensasjon fra fotograferingsforbudet. Retten kan derfor likevel nekte å dispensere fra forbudet selv om partene samtykker i opptaket.⁸¹

Samtykket fra siktede eller domfelte må som hovedregel være uttrykkelig. Vedkommende vil ofte være i en situasjon hvor det kan føles vanskelig å reagere mot en uhjemlet fotografering.⁸² Det at siktede lar være å gripe inn mot fotograferingen er derfor ikke som samtykke å regne.

3.2.2.7 Dispensasjonsadgangen

Bestemmelsen i § 131a er ikke kategorisk. Det kan etter annet ledd gjøres unntak fra forbudet. Etter at rettsforhandlingen er startet, er det **kun retten** som kan tillate opptak og fotografering. Adgangen retten har til å gi slikt samtykke gjelder kun under hovedforhandlingen, jf. ordlyden i annet ledd. Det vil si at fotograferingsforbudet gjelder absolutt ved forhandlinger i forhørsretten, rettsmøter under etterforskningen og

---

⁷⁹ Kolsrud 2002 s. 128

⁸⁰ NOU 1988:2 s. 42

⁸¹ Innstillingen s. 379

⁸² Se Rt. 1996 s.13 Smol-kjennelsen s. 17 "(...) også når det gjelder den siktede eller domfelte, må det klare utgangspunkt være at det kreves samtykke."

rettsmøter for bevisopptak i forbindelse med ankesak. Det samme gjelder ved fornyet behandling eller i en gjenopptagelsessak.⁸³ Retten må gi et uttrykkelig samtykke, jf. Smol-kjennelsen (Rt. 1996 s. 13). Et samtykke kan således ikke gis ved konkludent adferd, ved at retten eksempelvis ikke griper inn ved fotograferingen.⁸⁴

Forskriften om fotografering og opptak inneholder i § 1 en bestemmelse som supplerer § 131a annet ledd om at det kan gis dispensasjon fra forbudet. Det fremgår av forarbeidene til forskriften⁸⁵ at det i enkelte saker kan være tvilsomt om slik tillatelse skal gis, og retten bør derfor på forhånd ha mulighet til å vurdere spørsmålet. Dersom søknaden først legges frem ved hovedforhandlingens begynnelse, må uansett partene og eventuelt andre berørte få si sin mening før spørsmålet avgjøres av retten.

Selv om det ikke fremgår direkte av forskriften § 1, skal søknaden vise hvem som søker om dispensasjon, samt hvilken sak det gjelder. Når det gjelder vilkåret om at det skal fremgå på hvilken måte fotograferingen eller opptaket skal gjennomføres, viste Påtaleinstruksutvalget til at flere forhold her kunne være av betydning, eksempelvis kunne saken stille seg forskjellig utfra om man bare ønsket fotografering i forbindelse med at retten ble satt, eller om man også ønsket å filme under avhør av tiltalte eller under domsavsigelsen. Etter utvalgets oppfatning er det også av interesse hvordan utstyr som mikrofoner og lyskastere er tenkt plassert.⁸⁶

Dstl. § 131a, 2. ledd inneholder en unntaksbestemmelse som bestemmer at retten kan gjøre unntak fra fotograferingsforbudet dersom ”særlige grunner” taler for det. I forarbeidene til loven uttalte Straffeprosesslovkomitéen at dette eksempelvis kunne være situasjoner som opptak gjort i undervisningsøyemed eller når opptaket var beregnet til et historisk arkiv.⁸⁷

---

⁸³ jf. NOU 1988:2 s. 42

⁸⁴ Bøhn 2000 s. 399 flg.

⁸⁵ NOU 1984: 27 s. 200 flg.

⁸⁶ Op. cit. s. 200-201

⁸⁷ Innstillingen s. 379

I Innst. O. nr. 37 (1980-81) uttalte justiskomiteén at denne dispensasjonsadgangen ikke burde tolkes for snevert, og måtte brukes i saker som eksempelvis hadde alminnelig offentlig eller historisk interesse.

Vilkårene for at slik tillatelse skal bli gitt, er likevel tilsynelatende strenge. I tillegg til at ”særlige grunner” må tale for det, er det videre et vilkår at ”det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken” og at ”ikke andre hensyn taler avgjørende imot” at det gis dispensasjon. Dette er gjort av hensyn til overføringer og opptak av forhandlingene i større utstrekning. Korte innslag før retten settes tillates i mange tilfeller.⁸⁸

Forskriften inneholder i § 3 en bestemmelse som angir nærmere retningslinjer for når det kan tillates fotografering eller opptak under hovedforhandlingen. I tillegg til at retten kan tillate fotografering i undervisningsøyemed, sier forskriften at retten kan tillate fotografering eller opptak under hovedforhandlingen dersom saken har ”betydelig offentlig interesse”. Spørsmålet blir heretter hva som ligger i kravet til betydelig offentlig interesse og når et personbilde har en slik interesse for folk flest.

Etter Påtaleinstruksutvalgets mening burde det her stilles strengere krav enn at saken var av ”alminnelig offentlig interesse”.⁸⁹ I Justisdepartementets rundskriv av 20. november 1985 fremgår det at uttrykket er flytende, men at departementet samtidig synes det er vanskelig å angi noe nærmere når fotografering eller opptak skal tillates.

Under høringen til forskriften var det ulike meninger omkring utkastets § 3 og hva man skulle legge i begrepet ”betydelig offentlig interesse”. For eksempel mente Sorenskriveren i Ytre Follo at man burde overveie å trekke inn straffebestemmelsens strafferamme som en indikasjon på hvilke saker som først og fremst fortjente offentlighetens interesse. Dette var departementet ikke enig i. De mente det var opp til retten å vurdere både om saken hadde betydelig offentlig interesse og om slik tillatelse i så fall burde gis.⁹⁰

---

⁸⁸ Bøhn 2000 s. 400

⁸⁹ NOU 1984 :27 s. 201

⁹⁰ NOU 1988:2 s. 43

Når det gjelder på hvilken måte selve fotograferingen eller opptaket skal foregå, er det i forskriften § 4 regler om dette. Etter Påtaleinstruksutvalgets oppfatning, var denne oppregningen ikke ment å være uttømmende. Her er kun angitt enkelte forhold som det kan være særlig grunn til å overveie nærmere regulering av. Også andre forhold kan det være grunn til å ta stilling til, eksempelvis plassering av fotoutstyr og mikrofoner.⁹¹

Ytterligere regulering av fotografering og opptak i straffesaker følger av forskriften § 5: Når det gjelder rettens adgang til å trekke tilbake tillatelsen, er denne etter Påtaleinstruksutvalgets mening ubetinget. Retten står fritt til å gjøre dette, også i de tilfeller hvor fotograferingen skjer i overensstemmelse med tillatelsen eller at retten etter en fornyet vurdering finner at tillatelse likevel ikke skal gis. Retten kan også fastsette strengere vilkår enn de som til enhver tid gjelder for det aktuelle tilfellet.⁹²

Før en søknad om dispensasjon fra fotograferingsforbudet avgjøres, skal partene gis anledning til å uttale seg, jf. § 131a, 2. ledd, 2. punktum. Partene i saken er påtalemyndigheten og siktede med forsvarer. Dersom fornærmede er oppført som part, er det lagt opp til at også han/hun kan få komme med sin mening. Selv om partene gis anledning til å uttale seg, innebærer dette ingen ”vetorett”. Det er til sist opp til retten å vurdere om slik dispensasjon skal gis.⁹³ Uttaleretten fremgår også av forskriften § 2. Denne bestemmelsen ble ifølge Påtaleinstruksutvalget tatt med ”for ordens skyld”.⁹⁴ Når det gjelder det forhold at også andre enn partene gis anledning til å uttale seg før avgjørelse treffes, gjelder dette imidlertid ikke dersom retten (etter at partene har uttalt seg) er av den oppfatning at fotograferingen eller opptaket uansett ikke skal tillates ved avhør av personene det gjelder.⁹⁵

Som i § 131a er partene kun gitt en adgang til å uttale seg. Deres eventuelle meninger om hvorvidt fotografering eller opptak skal finne sted, er således ikke bindende for

---

⁹¹ NOU 1984:27 s. 203

⁹² Op. cit. s. 203

⁹³ Bøhn 2000 s. 400

⁹⁴ NOU 1984: 27 s. 201

⁹⁵ Op. cit. s. 201

retten ved dens avgjørelse av saken. Departementet presiserte dette ved at ”det er klart at det må tillegges vesentlig vekt om en part motsetter seg fotografering eller opptak, men man antar at det ikke er nødvendig å presisere dette nærmere i paragrafen.” Det ble videre vist til bestemmelsen i forskriften § 3 som sier at tillatelse skal nektes når fotografering eller opptak vil medføre en urimelig belastning for tiltalte, hans nærmeste samt andre berørte i saken.⁹⁶

3.3 Sanksjoner

Domstoloven § 198, 3. ledd er straffebestemmelsen når det gjelder fotografering og offentliggjøring av bilder av siktede i straffesaker. Skyldkravet ved overtredelse av dstl. § 198 er forsett, jf. Rt. 1994 s. 1186.

Når det gjelder bøtenivået, heter det i forarbeidene⁹⁷ at bøtene normalt ikke bør legges på et symbolsk nivå. Dersom noen overtrer fotograferingsforbudet, kan de også bortvises fra rettslokalet, jf. dsl. § 133 tredje ledd. Se kjennelse fra Eidsivating lagmannsrett RG 2001 s. 1375 i ”Orderud-saken”. Å handle i strid med fotoforbudet i dstl. § 131a kan også gi grunnlag for erstatning/oppreisning etter skadeerstatningsloven av 13.06.1969 nr. 26 § 3-6, da dstl. § 131a kan sees som en særregulering av straffeloven § 390 om krenking av privatlivets fred.

3.4 Lovendringer i 1999

Ved endringslov 4. juni 1999 nr. 37 ble bestemmelsen i § 131a flyttet til § 131, hvor det ble gjort noen mindre endringer. Reglene i § 131a om forbud mot fotografering av en siktet på vei til eller fra rettsmøte i saken eller under opphold bygningen hvor rettslokalet befinner seg, ble flyttet til straffeloven § 390c.

Straffeloven § 390 c ble tilføyd ved lov 4. juni 1999 nr. 37. Den ble vedtatt ut fra personvern hensyn. Hensikten var å verne den fornærmede, vitner, mistenkte og

---

⁹⁶ Rundskriv G-187/85 av 20.11.1985

domfelte i straffesaker mot ufrivillig fotografering og filming i nærmere angitte situasjoner. Bakgrunnen for lovforslaget var at det stadig skjedde overtramp i media når det gjaldt å overholde de selvpålagte reglene om å vise forsiktighet.⁹⁸ Justiskomiteén bemerket i sin innstilling til Stortinget at det i den senere tiden hadde skjedd alvorlige overtramp når det gjaldt rettsvern fra enkelte mediers side.⁹⁹

Det ble ikke gjort så veldig store realitetsendringer ved denne lovrevisjonen når det gjelder fotografering og filming under rettsmøter, men vernet mot ufrivillig avfotografering og filming utenfor rettsmøtet ble noe utvidet. I tillegg skulle også vitner og fornærmede omfattes.¹⁰⁰

Til forskjell fra dstl. § 131a, gjelder strl. § 390c ikke bare forhandlingene i straffesaker, men alle stadier - fra siktelse til dom.

En annen forskjell er at strl. § 390c verner en ”mistenkt”, og ikke bare siktede og domfelte som omhandlet i dstl. § 131a. Den nye regelen ville derfor gjelde også før en person fikk betegnelsen siktet, eksempelvis når denne er i politiets varetekt som pågrepet eller underlagt varetektsfengsling. Fotografering og filming ble også forbudt når den mistenkte eller siktede var sammen med politiet under etterforskning av egen sak. For mistenkte personer, ville bestemmelsen ha særskilt betydning når vedkommende ikke er i politiets varetekt, eksempelvis når han eller hun bistår politiet under en åstedsbefaring eller en rekonstruksjon. Vernet ble utvidet slik at også vitner og fornærmede i visse situasjoner ble gitt vern mot ufrivillig fotografering og filming. Særlig viktig var dette for fornærmede i volds- og sedelighetssaker.¹⁰¹

Straffeloven § 390c regulerer ikke adgangen til fotografering og filming i rettssalen. Dette skulle reguleres av den nye bestemmelsen i dstl. § 131. Domstoloven § 131a var ment å skulle oppheves.¹⁰²

---

⁹⁷ Ot. prp. nr. 55 (1997-98) pkt. 7.1

⁹⁸ Op. cit. pkt. 4.10.1

⁹⁹ Innst. S. nr. 45 (1995-96)

¹⁰⁰ Innst. O. nr. 28 (1998-99) pkt. 1-4

¹⁰¹ Ot. prp. nr. 55 (1997-98) pkt. 7.1

¹⁰² Op. cit. pkt. 7.2

Når det gjelder forskriften om fotografering under hovedforhandling i straffesak, skulle denne bli stående ved lag uavhengig av de lovendringer som ble foreslått.¹⁰³

I Stortingets justiskomite fikk forbudet i både dstl. § 131 og strl. § 390c enstemmig tilslutning. Endringen ble vedtatt av Stortinget 2. februar 1999.¹⁰⁴

Under høringsrunden ble det imidlertid rettet sterkt kritikk fra presseorganisasjonene, som mente det nye forbudet i strl. § 390c var for omfattende enn det som opprinnelig var siktemålet med bestemmelsen.¹⁰⁵ Særlig debatt ble det rundt strl. § 390c nr. 1 om forbud mot fotografering av en mistenkt som er i politiets varetekt. Det ble spesielt reist spørsmål om hva man skulle legge i uttrykket ”i politiets varetekt”. I jussen har man ikke noen standardtolking av hva som ligger i dette. Presseorganisasjonene hevdet at det nye forbudet ville gjøre det forbudt å fotografere hendelser som pågripelser hvor det forekommer politivold. Forbudet ville heller ikke gjøre det mulig for pressefotografer å dokumentere situasjoner hvor politiet aksjonerer mot demonstranter.¹⁰⁶

Ifølge generalsekretæren i Norsk Redaktørforening, Nils Øy, medførte straffeloven § 390c en ”dramatisk utvidelse”. Bestemmelsen ville kriminalisere fotografering av politifolk som mishandler en arrestant. Han skriver videre at ”da kan forbudet etter mitt skjønn ikke bli annet enn det motsatte av personvern.”¹⁰⁷

Det omstridte forbudet mot fotografering og filming av mistenkte i politiets varetekt ble deretter utsatt,¹⁰⁸ og fotoforbudet i strl. § 390c ble sendt ut på ny høring i desember 1999. Strl. § 390c er foreløpig ikke trådt i kraft, jf. kgl. res. 4. juni 1999 nr. 567, og kommer nok heller ikke til å gjøre det med det innhold den har i dag.

---

¹⁰³ Op. cit. pkt. 7.2

¹⁰⁴ Høringsnotat fra JD av 14.12.1999

¹⁰⁵ jf. Pressemelding fra 25.05.99 fra JD v/ Justisminister Odd Einar Dørum

¹⁰⁶ jf. artikkel i Aftenposten fra 25.05.99 hentet 01.09.03 fra

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d82943.htm>

¹⁰⁷ Øy 1999 s. 5 flg.

¹⁰⁸ Pressemelding fra 25.05.99 fra JD v/ Justisminister Odd Einar Dørum

3.5 Det ulovfestede personvern

I tillegg til slike uttrykkelige lovbestemmelser som ovenfor er beskrevet, er det av Høyesterett fastslått at vi i Norge har et ulovfestet personvern. Dette innebærer at domstolene uten noen positiv lovbestemmelse kan nedlegge forbud mot offentliggjøring av opplysninger som antas å krenke personvernet. Grunnlaget for det ulovfestede personvernet ble lagt i den såkalte Aars-dommen, Rt. 1896 s. 503, som fastslo at det var et vern for visse typer slektsnavn. Gjennombruddet for det ulovfestede personvern kom noen år senere, nærmere bestemt i dommen ”To mistenkelige personer”, jf.

Rt. 1952 s. 1217.

Saken dreide seg om en film, basert på en bok av Gunnar Larsen som omhandlet et lensmannsmord som hadde funnet sted i 1926. Den ene av de to som var blitt dømt for mordet, hadde etter å ha blitt benådet skiftet navn og stiftet familie. Selv om han ikke ble direkte identifisert i filmen, var det slik at personer som kjente til den virkelige hendelsen umiddelbart ville dra kjensel på den, og dermed kunne de også lett identifisere hovedpersonene i filmen med hovedpersonene fra rettssaken. Den gjenlevende av de to domfelte ønsket imidlertid ingen publisitet om sin fortid. Han anla derfor sak mot produksjonsselskapet for å forby filmen, og fikk medhold i dette både av byretten og i Høyesterett.

Høyesterett fant at det i norsk rett finnes et alminnelig rettsvern for personligheten som går utover de eksisterende lovbestemmelser. For å finne ut hvor grensene går for dette vernet, må det foretas en interesseavveining, og i dommen om ”To mistenkelige personer”, hadde filmselskapet etter flertallet i Høyesteretts mening overskredet grensen for hva som var tilbørlig. Det ble blant annet bemerket at en film når frem til et langt større publikum enn eksempelvis et trykt skrift. Det ble også vektlagt at film er særlig levende i sin fremstillingsform.¹⁰⁹ Dommen er også et eksempel på at når lovovertrederen har sonet sin straff, har han også gjort opp sitt regnskap med samfunnet og har krav på å få være i fred.¹¹⁰

Det må likevel bemerkes at det verken før eller etter denne dommen har blitt avsagt noen dom der begrunnelsen for domsresultatet kun hviler på ”det ulovfestede personvern”.

---

¹⁰⁹ Andenæs 1985 s. 25

¹¹⁰ Andenæs 1997 pkt. 1

3.6 Sammenfatning – Del 3

Når det gjelder det vern en siktet eller domfelt har mot å bli fotografert under en straffesak, har vi her både med lovfestede og ulovfestede regler å gjøre. Den sentrale bestemmelsen er dstl. § 131a og etter denne regelen er det som utgangspunkt forbudt å fotografere, filme eller gjøre opptak for radio eller fjernsyn under forhandlinger i straffesaker, men likevel slik at dispensasjoner kan gis. Det er imidlertid uklart hvor langt forbudet i domstoloven § 131a rekker, særlig gjelder dette den geografiske avgrensningen samt i hvilke tilfeller retten skal ha adgang til å gjøre unntak fra foto- og opptaksforbudet.

4 Pressens selvjustis

Pressen har i alle de nordiske landene vedtatt presse-etiske regler, samt skapt et apparat til å håndheve dem. Personvernet er en viktig del av presseetikken.

Selv om domstolene på ingen måte er bundet av de presse-etiske reglene, finner jeg likevel grunn til å se nærmere på dette. Selvjustisen har etter hvert fått en betydning som gjør det hensiktsmessig å omtale den som bakgrunn for den rettslige regulering.¹¹¹ Ved at man har en slik ”selvkontroll”, er behovet for rettslig regulering ment å bli mindre. Det var nettopp dette - ønsket om å unngå inngrep fra lovgivningen - som var selve drivkraften bak etableringen av pressens egne etiske regler.

På denne bakgrunn blir det derfor naturlig å stille spørsmålet om apparatet for pressens selvkontroll er godt nok slik at reglene blir etterlevd.¹¹²

Ifølge Steingrim Wolland og Rolf Øvrum har det fra den første Vær varsom-plakaten til dagens gjeldende presse-etiske normer skjedd en dramatisk endring når det gjelder

---

¹¹¹ Andenæs 1985 s. 47 flg.

¹¹² Op. cit. s. 48

personvernet.¹¹³ Det at pressen identifiserer mistenkte og siktede i straffesaker er ikke noe nytt fenomen. Dersom man ser kriminaljournalistikken i et historisk perspektiv vil man se at dagens kriminaljournalistikk er langt mer human enn tidligere, både når det gjelder valg av ord og uttrykk, samt ved identifisering av de involverte personer.¹¹⁴ Tidligere var det vanlig ikke bare å identifisere lovbrakeren med navn og bilde, men også å skrive nøye detaljerte beskrivelser fra åstedet, gjerne fulgt av bilder.

4.1 Presentasjon

Norsk Presseforbund er et fellesorgan for norske massemedier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. De skal søke å fremme den etiske standard, yrkesetikken og massemedienes integritet.¹¹⁵

Pressens Faglige Utvalg¹¹⁶ er et klageorgan som ble opprettet av Norsk Presseforbund i 1928. PFU skal føre tilsynet med medieetikken. Dens formål er å overvåke samt fremme den etiske og faglige standarden i mediene, både den trykte og kringkastingen. PFU kan behandle klager både fra enkeltpersoner, organisasjoner, institusjoner, bedrifter og myndigheter.¹¹⁷

Norsk Presseforbund organiserer et selvjustissystem basert på Vær varsom-plakaten. VVP er i dag det viktigste dokumentet som beskriver den medieetiske normen i Norge.¹¹⁸ Når PFU skal vurdere klagesaker består dette vurderingsgrunnlaget foruten Vær varsom-plakaten, også av Redaktørplakaten¹¹⁹ samt PFUs prinsipputtalelser. I virkeligheten er også det man kan kalle ”generell skikk og bruk” et viktig aspekt i

---

¹¹³ Wolland & Øvrum 1992 s. 108

¹¹⁴ Kvam & Røssland 1998 s. 113

¹¹⁵ NOU 1996:12 (avsnitt 4.1.1)

¹¹⁶ Forkortes PFU

¹¹⁷ jf. PFUs vedtekter

¹¹⁸ NOU 1996:12

¹¹⁹ Redaktørplakaten beskriver redaktørens rettigheter og plikter, og ble første gang vedtatt i 1953.

det norske selvjustisapparatet.¹²⁰ Det bør også nevnes at de fleste større redaksjoner i Norge har vedtatt egne medie-etiske husregler i tillegg til VVP.

4.2 Vær varsom-plakaten

Vær varsom-plakaten fungerer i dag som PFUs grunnlagsdokument. Den så dagens lys i 1936, og de første ordene lød som følger:

”La det ikke kunne sies med sandhet at pressen setter folk unødig i gapestokken”.

I Norge er hovedprinsippet at pressen ikke skal identifisere personer som er dømt eller er under straffeforfølgning. Pressens Faglige Utvalg advarer mot en ukritisk identifisering av personer på alle stadier fra det innledes etterforskning til dom faller. PFU peker på at selv om det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet samt avdekke kritikkverdige forhold¹²¹, må den likevel tenke gjennom hvilke hensyn som taler for og imot bruken av navn og bilde eller andre identifiserende opplysninger.¹²²

I Vær varsom-plakatens punkt. 4.7 heter det at man skal være varsom med å bruke klare identifikasjonstegn som navn og bilde. Videre skal man ”avstå fra identifikasjon når dette ikke er nødvendig for å tilfredsstille berettigede informasjonskrav”. I dette kravet ligger det at allmennheten skal ha et behov for å vite hvem som er involvert, det vil si hva siktede heter og hvordan vedkommende ser ut. Dette behovet skal være sterkere enn ren nysgjerrighet.¹²³ Det er således kun ved forbrytelser av særlig samfunnsskadelig karakter at en slik identifisering av gjerningspersonen bør foretas. Inntil 1987 var kravet

---

¹²⁰ Kvam & Røssland 1998 s. 115

¹²¹ Se Vær varsom-plakaten pkt. 1.4

¹²² Fra PFU-basen om kriminalreportasjen. Hentet fra http://81.0.149.237/pfu/a_til_aa/kriminalreportasjen.htm (21.10.03)

¹²³ Brurås 1996 pkt. 3

”sterke allmenne hensyn”, og endringen til et ”berettiget informasjonskrav” var ment å skulle innebære en viss liberalisering.¹²⁴

Her finnes det få standardsvar på hva som er riktig å gjøre, og nettopp derfor er identifisering i kriminalsaker antageligvis en av pressens vanskeligste utfordringer.¹²⁵

Selv om det kan synes uklart hva som ligger i kravet til ”berettiget informasjonskrav”, er det utvilsomt at dette innebærer et krav om samfunnsbetydning. Kriteriet er nærmere utdypet PFUs prinsipputtalelse om retts- og kriminalreportasjen fra 15.12.1992. Her heter det blant annet;

”Det grunnleggende er at identifiseringen må tilfredsstillende et berettiget informasjonskrav. Det betyr at identifiseringen av siktede, tiltalte og dømte personer må skje ut fra hensynet til allmennhetens behov for å vite hvem personen er.”

I boken ”Budbringerens dilemma” finnes en tabell laget av Rolf Øvrum, som er ment å være et hjelpemiddel når spørsmålet om bruk av navn, bilde eller andre klare identifikasjonstegn melder seg. Forfatteren understreker at tabellen ikke er noe fasitsvar, men kun et hjelpemiddel, som et ”tankeverktøy” når spørsmålet om identifikasjon kommer opp. Den kan således være til nytte når man skal danne seg et bilde av hvorvidt identifikasjon er nødvendig ”for å tilfredsstillende berettigede informasjonskrav”. Ifølge Øvrum er det særlig tre forhold som må vurderes: For det første må man se på forbrytelsens karakter - jo alvorligere forbrytelsen er, desto lavere personvern har forbryteren. For det andre må forbryterens sosiale status vurderes. Dersom personen tidligere har levd i offentlighetens søkelys, er personvernet lavere enn hos ”mannen i gata”. Til slutt må man ta i betraktning sakens stadium. En domfelt vil her ikke ha så mye personvern som en som kun er mistenkt for en forbrytelse.¹²⁶

---

¹²⁴ Kvam & Røssland 1998 s. 119

¹²⁵ Op. cit. s.162 flg.

¹²⁶ Wolland & Øvrum 1992 s. 110 flg.

Også Brurås nevner tre momenter som må vurderes når spørsmålet om identifikasjon melder seg. Dette er sakens samfunnsmessige betydning, lovbrøterens posisjon samt sakens stadium i rettssystemet.¹²⁷

Det er på området for kriminaljournalistikken mye av kritikken mot pressen har kommet. Særlig på begynnelsen av 1970-tallet kom det offentlig kritikk av identifiseringspraksisen til mediene. Dette førte til en revisjon av Vær varsom-plakatens punkt om identifisering. Flertallet i Presseforbundet hadde forut for innskjerpingen av reglene understreket at dersom pressen selv ikke strammet inn, var muligheten stor for at politikerne ville gripe inn med lovgivning.¹²⁸ Et viktig formål for pressens selvjustis har helt siden mellomkrigstiden vært å demme opp for restriktive lovgivningstiltak.¹²⁹ Således har skjerpet lovgivning vært politikernes ris bak speilet i snart 30 år.

Mads T. Andenæs reiser spørsmålet om i hvilken grad det er tale om å utvikle profesjonelle standarder etter pressens egne behov og ønsker, eller om man håndhever selvdisiplinen utfra ønsket om å unngå offentlig inngrep i form av lovgivning.¹³⁰

4.3 Praksis i dag for medienes identifisering

En del av navn- og billedbruken i dagens kriminaljournalistikk tilfredsstiller ikke kravet til et ”berettiget informasjonskrav”, men har kun en kommersiell begrunnelse.¹³¹

Informasjonsindustrien er den raskest voksende sektoren på verdensbasis.¹³² Mange ønsker å ta del i denne utviklingen, noe som fører til økt konkurranse. Samtidig har kriminalstoffet en salgbarhet som overstiger de fleste andre temaer. Stoffet havner derfor høyt på pressens prioriteringsliste. Faren oppstår når pressen går utover sin informasjonsplikt og de berettigede informasjonskrav og inn i det spekulative.

---

¹²⁷ Brurås 1996 pkt. 3

¹²⁸ Kvam & Røssland 1998 s. 22

¹²⁹ Andenæs i Andenæs & Elvik 1984 s. 19

¹³⁰ Andenæs & Elvik 1984 s. 19

¹³¹ Brurås 1996 pkt. 3

¹³² jf. NOU 1996:12 (avsnitt 2.3)

Oppgaven deres blir da ikke kun å tilfredsstille et berettiget informasjonsbehov, men også kikkermentaliteten til publikum.¹³³

For å få et godt bilde av hvilke kriterier som faktisk legges til grunn for god presseskikk, er det ikke nok å bare lese Vær varsom-plakaten. Man må også se på praksisen for Pressens Faglige Utvalg.¹³⁴

Når det gjelder klagene som behandles av PFU, gjelder de fleste kriminaljournalistikken, da under klagekategorien ”unødig identifikasjon av personer i kriminalsaker.”¹³⁵

Ser vi på klagestatistikken for antall brudd eller kritikk fra PFU når det gjelder VVP punkt 4.7, er tallene her hentet fra årene 1998 til 2002. I 1998 fant PFU ingen kritikk / brudd på god presseskikk når det gjaldt denne regelen. I 1999 var det 2, det samme i 2000 og 2001. Når det gjelder 2002 ble det funnet hele 5 brudd på god presseskikk eller kritikk av pressen når det gjaldt punkt 4.7.

Kvam og Røssland har analysert 52 PFU-saker fra årene 1991 til 1996 som gjaldt identifisering i kriminalsaker. Etter deres mening er ett av problemene at premissene bak PFUs uttalelser ofte er mangelfulle. Det er vanskelig å se hvilken argumentasjon som ligger bak. For at avisene ikke bare skal ta PFUs avgjørelser til etterretning, må også sakene og premissene som ligger bak avgjørelsene bli reelt drøftet i redaksjonene. PFU må derfor i større grad synliggjøre premissene for sine avgjørelser.¹³⁶

Når det gjelder hvordan PFU begrunner sine uttalelser hvorvidt en identifisering er innenfor det akseptable, viser ofte utvalget generelt til VVP punkt 4.7. Vedrørende selve avveiningen om identifisering i det aktuelle tilfellet er presse-etisk akseptabelt, legger

---

¹³³ Brurås 1996 pkt. 2

¹³⁴ Hov i Andenæs & Elvik 1984 s. 124

¹³⁵ NOU 1996:12 (avsnitt 4.1.2.4)

¹³⁶ Kvam & Røssland 1998 s. 48

PFU særlig vekt på forbrytelsens alvor, om personen har erkjent handlingen samt om sakens faktum er ubestridt eller ikke. (Se eksempelvis PFU-sak nr. 075/02 fra 2002.¹³⁷)

4.4 PFU som klageorgan

PFU er ingen domsmyndighet. De skal ikke løse rettsvister slik som domstolene, og avgjørelsene gir ingen rettsvirkninger i juridisk forstand. PFU disponerer heller ikke noe effektivt sanksjonsapparat, da en avgjørelse i redaksjonens disfavør ikke innebærer noen form av økonomisk ansvar ovenfor den krenkede. En slik sak vil heller ikke innebære saksomkostninger av nevneverdig grad. Avisen har likevel en plikt til å trykke utvalgets avgjørelse, men dette oppfatter pressen ofte ikke som noen særlig belastning.¹³⁸

Selvjustissystemet kan likevel ha sine fordeler. For siktede kan disse fordelene være at det for det første er gratis å klage et presseorgan inn for PFU. Saksbehandlingen er også relativt kort. Andre fordeler med systemet er at det kan avlaste domstolene.

Selvdømmeordningen kan føre til at avgjørelsene blir mer effektive, raskere og lettere respektert. Etter ytringsfrihetskommisjonens mening fungerer ordningen med medias selvjustis tilfredsstillende, selv om enkelte avgjørelser har skapt diskusjon. De peker på at avgjørelsene blir akseptert av partene og fungerer som rettesnor for medias egen vurdering og praksis.¹³⁹

4.5 Forholdet mellom lovreglene og selvjustisen

Ifølge Johs. Andenæs er det massiv enighet fra pressens side i at man fraber seg innblanding av lovgivning og rettsvesen.¹⁴⁰ Representanter fra pressen mener at presseetikken på en rekke punkter gir et sterkere personvern enn lovverket. Dette gjelder blant annet VVP punkt 4.7 om unødig identifikasjon i kriminalsaker.¹⁴¹

---

¹³⁷ Hentet fra <http://81.0.149.237/pfu/2002/02-075.htm>

¹³⁸ Hov i Andenæs & Elvik 1984 s. 124

¹³⁹ NOU 1999:27 s. 195

¹⁴⁰ Andenæs 1985 s. 47 flg.

¹⁴¹ Brurås 1996 (annet avsnitt)

Når det gjelder forholdet mellom selvjustisreglene og lovreglene, skal de etiske retningslinjene "tenne en rød lampe" før man kommer til de rettslige retningslinjer. Pressen skal på denne måten få et varsel om at man bryter en etisk grense før man kommer til den juridiske regel.¹⁴²

Vedrørende forholdet til domstolene het det tidligere i PFUs vedtekter § 4 at: "Dersom utvalget blir bedt om å behandle samme spørsmål som er anmeldt eller brakt inn for domstol, eller som åpenbart vil bli brakt inn for domstol, skal behandlingen av klagen utstå inntil rettskraftig avgjørelse foreligger". Ytringsfrihetskommisjonen¹⁴³ mente denne regelen var uheldig under henvisning til at "presseetikk og pressejuss er to ulike forhold". Bestemmelsen hadde vært gjenstand for debatter både i Norsk Presseforbunds styre og i de øvrige presseorganisasjonene gjennom 80- og 90-årene. Regelen kunne eksempelvis frata en eller flere klagere muligheten til å gå til PFU dersom andre involverte hadde valgt å bringe saken inn for domstolene. Denne bestemmelsen ble derfor fjernet fra PFUs vedtekter i 2001.

I NOU 1996:12 ble det reist spørsmål om det var behov for et medieombud. Bakgrunnen var den utvikling vi har sett de senere år hvor det har blitt en kamp om oppmerksomheten fra publikum. Dette har ført til en økt konkurranse mediene i mellom, som igjen går på bekostning av personvernet. Presseorganisasjonene avviste tanken om et medieombud, da de mente medieetikken måtte baseres på en selvjustisordning også i fremtiden.¹⁴⁴

4.6 Konklusjon

Vær varsom-plakaten er et dokument som kun gjør rede for de mest sentrale prinsipper som pressen bygger sin virksomhet på. Den tar ikke for seg alle tenkelige situasjoner som pressen og pressefolk kan komme opp i.

---

¹⁴² Generalsekretær i Norsk redaktørforening, Nils E. Øy, uttaler seg som sakkyndig vitne i Nedre Romerike tingrett 08.10.03 i "Veronica-saken".

¹⁴³ NOU 1999:27 s. 195

¹⁴⁴ NOU 1996:12 (avsnitt 2.4)

Selv om reglene for pressens selvjustis etterhvert er blitt noe skjerpet, er det mye som taler for at det heller er blitt flere enn færre brudd med årene, og at bruddene også er blitt grovere.¹⁴⁵ Mye tyder derfor på at den tiltenkte funksjon som selvjustisreglene skal ha, ikke fungerer tilfredsstillende.

Om pressens egen praksis skriver Ytringsfrihetskommisjonen at ”det er vanskelig å være enig i at vi her står foran en identifiseringspraksis som påkaller lovgivning.” De mener man på dette området har ”en vel fungerende offentlighet” hvor overtramp blir påtalt i det offentlige rom, noe mediene etter komitèens mening både vet og frykter. Dette virker derfor disiplinerende.¹⁴⁶

Det kan noen ganger se ut som om Vær-varsom-plakatens funksjon er mer i retning av å være et slags moralsk alibi for pressen, mer enn etiske regler i egentlig forstand.¹⁴⁷ Når spørsmålet om strengere lovregler kommer opp, er representantene fra pressen raske med å vise til selvjustisen som de da heller reviderer. Det kan se ut som om denne taktikken hittil har fungert. Mer tvilsomt er det om praksisen har bedret seg. Sett på bakgrunn av klagestatistikken tyder mye på at det snarere har skjedd en forverring.

Det er neppe grunnlag for vidtgående lovendringer dersom pressen kan bedre sin selvjustis.¹⁴⁸ Avslutningsvis kan det sies at de regler for selvkontroll som pressen har etablert gjennom PFU og VVP er et viktig steg på veien, men at de i nåværende form ikke kan tre i stedet for noen rettslig regulering.

---

¹⁴⁵ Bratholm 1984 s. 117

¹⁴⁶ NOU 1999:27 s. 127-128

¹⁴⁷ Hov i Andenæs & Elvik 1984 s. 124

¹⁴⁸ Bratholm 1984 s. 131

5 Ytringsfrihet vs. personvern

5.1 Offentlighetsprinsippet

Retten til å vite kan sees som en grunnleggende forutsetning for å kunne ytre seg.¹⁴⁹ Selv om kjernen i offentlighetsbegrepet er det trykte ord, vil også gjengivelse av lyd og bilde høre med.

Offentlighetsprinsippet er en rettssikkerhetsgaranti som skal sikre en betryggende rettspleie gjennom mulighetene for kontroll og kritikk. Det skal også gi befolkningen kunnskap om rettsvesen og rettsregler. Slik åpenhet og kunnskap om domstolene kan bidra til en styrking av tilliten til rettspleien. Lovgiverne har oppgitt tre hovedgrunner for offentlighetsprinsippet: I tillegg til at det skal være en rettssikkerhetsgaranti hvor offentligheten kan kontrollere forvaltning og politikere slik at vilkårlighet og forskjellsbehandling motvirkes, skal det også økte den demokratiske deltakelse. Prinsippet skal også gi offentligheten bedre grunnlag for seriøs og korrekt informasjon og debatt.¹⁵⁰

Det rettslige utgangspunkt i prosessen er offentlighet. Prinsippet er fastsatt i domstolloven § 124 som fastslår at rettsmøtene som hovedregel skal være offentlige. Prinsippet fremkommer også i EMK art. 6 nr. 1. Det er imidlertid viktig å presisere at offentlighetsprinsippet i konvensjonen skal sikre den demokratiske kontroll med domstolene, ikke publikums informasjonskrav, jf. Rt. 2001 s. 568¹⁵¹.

Selv om vi dag har offentlighetsprinsippet som er med på å gjøre samfunnet mer åpent, vil det alltid være en grense for hva massemediene kan formidle. Ut fra hensynet til de involverte i saken, kan ulike hensyn gjøre seg gjeldende i slik grad at det må gjøres begrensninger i offentlighetens adgang til å følge med i forvaltningens arbeide. Fotoforbudet i domstolloven § 131a er nettopp en slik begrensning i prinsippet om offentlighet i rettergangen.

---

¹⁴⁹ Kvam & Røssland 1998 s. 63

¹⁵⁰ Op. cit. s. 63 flg.

¹⁵¹ Gjelder beslutningen om å nekte radiooverføring av "Orderudsaken".

5.2 Adgang til å gjøre unntak

Forbudet mot å ta bilder eller gjøre opptak av siktede og domfelte i straffesaker er ikke unntaksfritt. Helt fra Straffeprosesslovkomitèens arbeid i 1969 har det vært forutsatt at utgangspunktet bør være fotoforbud, men at det vil være å gå for langt å innføre et absolutt forbud.¹⁵² Denne tankegangen har senere vært fulgt opp, eksempelvis av Kildevernutvalget som mener at ”et absolutt forbud kan være vanskelig å begrunne.”¹⁵³ Imidlertid er det uklart **når** slik dispensasjon fra foto- og publiseringsforbudet kan gis. Jeg vil i det følgende forsøke å behandle noen momenter som kan ha relevans ved denne vurderingen.

5.2.1 Vern mot identifisering

I de aller fleste kriminalsaker som blir omtalt av mediene, blir lovovertrederen ikke identifisert. Når det gjelder identifisering av siktede og domfelte personer i straffesaker, kan man si at selve kjernen i konflikten mellom offentlighet i rettergangen og individets personvern ligger her. Vi har på den ene siden borgernes legitime krav på å kjenne innholdet i de prosesser samfunnet igangsetter mot sine egne. På den andre siden har vi faren for at omtalen vil føre til forhåndsdømming blant publikum. Det vil stride mot alminnelige menneskers rettsfølelse dersom uskyldige mennesker skal bli husket for å hatt noe med eksempelvis en drapssak å gjøre.¹⁵⁴

Alle personer har et behov for å være godt likt. En negativ offentlig omtale vil kunne medføre at man blir sett ned på av sine medmennesker og således føre med seg negative sosiale konsekvenser.¹⁵⁵

Ifølge Ytringsfrihetskommisjonen ”kan det synes som om personvern hensyn får litt for stor plass når det ønskes holdt hemmelig for allmennheten hvem som pågripes, siktes og

---

¹⁵² jf. innstillingen s. 379

¹⁵³ NOU 1988:2 s. 45

¹⁵⁴ Kolsrud 2002 s. 85

¹⁵⁵ Eggen 2002 s. 754

tiltales.” De peker på at slike straffeprosessuelle skritt er offentlige handlinger og et uttrykk for samfunnets organiserte straffeforfølgelse. Når det blir innledet straffesak mot noen, tilhører dette derfor ikke privatlivets fred. Allmennheten har krav på mest mulig korrekt informasjon, også om hvem dette gjelder. Etter kommisjonens mening er det derfor uheldig når publikums interesse for kriminalsaker ofte kun omtales som grafing, nysgjerrighet og tilfredsstillelse av et kikkerbehov. Det heter videre at man bør være forsiktig med å fremstille publikum ”som en mobb uten legitim interesse i påtalemyndighetens og domstolenes arbeid” - da kan man lett komme i konflikt med begrunnelsene bak ytringsfriheten, særlig demokratihensynet.¹⁵⁶

Likevel erkjenner kommisjonen at identifisering og bruk av bilder i straffesaker kan være en stor belastning for både tiltalte, fornærmede og pårørende, mens saken pågår og flere år etterpå. Ytringsfrihetskommisjonen ser ingen grunn til å motsette seg en mest mulig skånsom behandling av de involverte i saken. Det må gjøres en avveining hvor personvern hensynene veies opp mot de reelle mothensyn. Særlig allmennhetens krav på riktig informasjon og det prinsipielle utgangspunkt at man ikke kan straffes for å snakke sant, er av vesentlig betydning. Det pekes på at problemet glipper dersom man anser det som tilstrekkelig å veie personvernet opp mot allmennhetens påståtte kikkermentalitet eller kommersielle mediers profittønske. Det brutale ved en straffeforfølgning er ifølge kommisjonen ikke at dette utløser en legitim allmenn interesse, men at selve straffeforfølgelsen finner sted. De viser til at allmennhetens interesse er en refleks av den offentlige straffeforfølgelsen, og ikke omvendt.¹⁵⁷

Når det gjelder tegninger, sier PFU at dette er underlagt de samme etiske vurderinger som tekst og bilde. Dersom det blir oppfattet som etisk riktig ut fra personvern hensyn å unngå identifisering i tekst og fotografier, kan man heller ikke publisere tegninger som er så portrettlike at vedkommende identifiseres. I så fall må ansiktsuttrykkene gjøres utydelige eller ugjenkjennelig.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ NOU 1999:27 s. 127

¹⁵⁷ Op. cit. s. 126-127

¹⁵⁸ PFUs prinsipputtalelse fra 14.12.1993

Også graden av identifisering kan spille inn ved vurderingen av om fotografi skal kunne offentliggjøres.

Hensynet til å unngå rykter og forveksling med andre personer kan imidlertid være et moment i retning av at identifisering kan skje. Det samme kan sies om den ”generalpreventive virkning” som Brurås omtaler, der tanken på å bli omtalt som forbryter kan hindre den enkelte i å begå lovbrudd.¹⁵⁹

5.2.2 Betydningen av at identiteten tidligere er kjent

Et viktig moment ved vurderingen av om det skal gjøres unntak fra fotoforbudet, er siktedes/domfeltes tilknytning til det offentlige rom. Det er hevdet at offentlige personer av hensyn til ytringsfriheten i større utstrekning enn andre må finne seg i at mediene publiserer privatsensitive opplysninger om dem.¹⁶⁰ Jo svakere tilknytningen til offentligheten er, desto sterkere grunn kan det være til å verne personen mot fotografering. Bakgrunnen er at den påkjenning det er å bli offentlig eksponert vil føles tyngre og mer overveldende for en som ikke er vant til å være i medias søkelys.¹⁶¹

Når det gjelder hvem som er ”offentlige personer”, er dette for det første personer som frivillig har valgt å søke offentlighetens lys. For det andre omfattes personer som har blitt kjent grunnet eksempelvis deres egenskaper eller spesielle hendelser, som kriminalsaker. Personer kan også ha blitt offentlige grunnet familieforhold, ved at de eksempelvis er gift med, eller er barn av en offentlig person. Begrunnelsen for at disse vil ha et redusert vern er at de i egenskap av å være offentlige personer må finne seg i en offentlig oppmerksomhet og medieinteresse i større grad enn andre mennesker. Slike ”offentlige personer” har derfor etter manges syn et mindre krav på beskyttelse av sitt privatliv enn andre.¹⁶²

---

¹⁵⁹ Brurås 1996 avsnitt 3

¹⁶⁰ Eggen 2002 s. 735

¹⁶¹ Kolsrud 2002 s. 87

¹⁶² Brurås 1996 pkt. 1

Et illustrerende eksempel TV2-kjennelsen, hvor flertallet i sin begrunnelse pekte på at domfeltes ”identitet og fotografi hadde vært offentlig kjent lenge”.¹⁶³

Et moment ved vurderingen er videre hvordan personen har kommet i offentlighetens søkelys. Dersom dette er selvforskyldt, kan det være mindre grunn til å verne personen mot publisitet enn dersom man eksempelvis er i slektskap med en kjent person og således selv har blitt offentlig. Et eksempel fra Høyesteretts praksis, er Rt. 1994 s. 174.¹⁶⁴ Selv om denne dommen gjelder ærekrenkelser, er den likevel illustrerende for hva som er gjeldende rett. Det fremgår av dommen at ”den som ikke selv har søkt offentlighetens lys, må ha et sterkere krav på personvern enn den som selv har stilt seg til skue i det offentlige liv”.

Jeg finner likevel grunn til å peke på at også offentlige personer bør ha en rett til respekt for sitt privatliv. Dersom denne grensen blir tøyd for langt, vil det kunne resultere eksempelvis i at folk blir forsiktig når det gjelder å ta politiske verv o.l.

5.2.3 Betydningen av forbrytelsens karakter

Ifølge Johs. Andenæs må pressen i en oppsiktsvekkende drapssak kunne gjengi fotografi av tiltalte, derimot ikke i saker av mer dagligdags karakter.¹⁶⁵ Eller som Brurås skriver: ”Det er forskjell på nasking i butikken og alvorlig miljøkriminalitet.”¹⁶⁶ Desto mer handlingen avviker fra samfunnets vedtatte normer, desto mer berettiget er allmennhetens bestyrtelse og dermed også publikums interesse i å få vite hvem samfunnet forfølger for å ha krenket denne orden.¹⁶⁷

Forbrytelsens alvorlighet må samtidig sees i sammenheng med det forrige momentet, nemlig i hvilken grad siktede/domfelte er en offentlig person. Disse to momentene

---

¹⁶³ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 63

¹⁶⁴ I teorien omtalt som Blichfeldt-dommen

¹⁶⁵ Andenæs 2000 s. 145

¹⁶⁶ Brurås 1996 pkt. 3

¹⁶⁷ Kolsrud 2002 s. 87

utfyller hverandre og man må foreta en helhetsvurdering for å komme frem til en løsning.¹⁶⁸

I TV2-kjennelsen la førstvoterende vekt på at domfelte var dømt for ”forbrytelser av så opprørende karakter (...)”¹⁶⁹. Sakens karakter ble også vektlagt i Landås-saken, Rt. 1999 s. 1742 (som gjaldt ærekrenkelser) hvor førstvoterende sier ”avgjørende for meg er alvoret i og karakteren av de straffbare handlinger som siktelsen gjelder. Det er tale om en sak av helt sjeldne dimensjoner.”

5.2.4 Betydningen av sakens interesse

Når det gjelder det forrige momentet; den straffbare handlingen, henger dette ofte sammen med sakens interesse. Særlig interesse skaper saker hvor forbrytelsen karakteriseres som grusom og/eller sjelden.

Justiskomiteen sa i sin Innst. O. nr. 37 (1980-81) s. 41 at adgangen til å gi disposisjon fra forbudet ikke måtte tolkes for snevert. Hva som eksplisitt ligger i dette utsagnet vet vi ikke, men de pekte på at disposisjonsadgangen burde brukes i eksempelvis saker som har alminnelig eller historisk interesse. Jeg finner her grunn til å påpeke at dette utsagnet fra Justiskomiteen omhandler regelen i dstl. § 131a, 1. ledd, 1. punktum som er **rettens** adgang til å gjøre unntak **under forhandlingene**. Unntak fra fotoforbudet forut for eller etter forhandlingene, forutsetter samtykke fra siktede¹⁷⁰. Det at disposisjon fra forbudet kan gis i saker som har stor offentlig interesse, følger også av forskriften § 3 b, jf. lovens § 131 a, 3. ledd. Her er kravet at saken har ”betydelig offentlig interesse”. Både Smol-kjennelsen og TV2-kjennelsen viste bilder som var tatt etter at dommen var avsagt og etter at retten var hevet. I denne situasjonen er det kun **siktede** som kan gi samtykke.

---

¹⁶⁸ Kolsrud 2002 s. 87

¹⁶⁹ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 63

¹⁷⁰ Jf. Smol-kjennelsen s. 18

I TV2-kjennelsen ble det av førstvoterende vist til at straffesaken mot domfelte ”hadde vakt voldsom interesse”.¹⁷¹ Kjennelsen viser at man strekker ytringsfriheten langt når det gjelder saker som er av offentlig interesse, selv om dette innebærer krenkelser for personen saken omhandler.

De største overtrapene skjer i de ”store” sakene. Dette er ofte alvorlige og oppsiktsvekkende saker som publikum er interessert i å følge utviklingen av. I disse sakene bør man også ha for øye at ofrene, som oftest de mistenkte personene, i mange tilfeller er nokså hjelpeløse når det gjelder situasjonen de er kommet i. Kanskje sitter man varetektsfengslet og har annet å tenke på enn hvordan man blir fremstilt av pressen. I en slik situasjon kan man mangle både mot, kraft og økonomi til å bringe saksforholdet videre. Kanskje er nettopp dette noe av forklaringen på hvorfor de største overtrapene skjer her – pressen regner med at man ikke orker bryet med å gå til sak.¹⁷²

Riksadvokaten mener det ikke er tilstrekkelig til å gjøre unntak fra fotoforbudet, at saken gjelder meget alvorlige forbrytelser som vekker stor offentlig oppmerksomhet. I ankeerklæringen pekes det på at det nettopp er i saker med stor medieoppmerksomhet at fotoforbudet vil ha praktisk betydning.¹⁷³

Når det gjelder hvor stor offentlig interesse saken har fått, spiller det inn hvordan den dekkes av massemediene. En omfattende pressedekning kan virke forsterkende på folks interesse for saken. Selv om mediainteressen kan sees som speilbildet av hva som er allmennhetens interesse, er det jo til slutt pressen selv som velger hva som skal være på forsiden, ikke publikum.

5.2.5 Betydningen av sakens stadium

Hensynet til personvernet og den avbildedes behov for å bli skjermet mot allmennhetens innsyn, kan være ulikt på de forskjellige stadiene i saken, fra etterforskningsstadiet og

---

¹⁷¹ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 63

¹⁷² Bratholm i Andenæs & Elvik 1984 s. 68-69

¹⁷³ Ankeerklæring av 28.10.03 i ”Veronica-saken”

frem til fullbyrdelse av dommen. ”Etter at hovedforhandlingen er gjennomført og dom er avsagt, er sannsynligheten for en uberettiget straffeforfølgning ytterligere redusert.”¹⁷⁴

Det at sakens stadium har mye å si for vurderingene som gjøres, stemmer også overens med pressens selvjustis, jf. VVP pkt. 4.7 hvor det heter at man skal vise særlig omtanke ved saker som er under etterforskning. I Landås-saken (Rt. 1986 s. 1307) sa Høyesterett at det er ”stor forskjell på omtale av en person som er mistenkt for en straffbar handling, og av den som ved endelig dom er funnet skyldig.”¹⁷⁵

Det er viktig å være obs på at i kravet til aktualitet ligger det en tidsavgrensning, jf. Rt 1987.s 1082. Hva hvis saken ikke lenger er så aktuell? - Rettssaken er for lengst avsluttet, og den domfelte er i gang med eller ferdig med soningen. Friheten til å referere fra rettssaker gjelder ikke for saker som for lengst er avsluttet. Eggen skriver at som utgangspunkt bør privatsensitive opplysninger ikke kunne publiseres i medhold av ytringsfriheten, med mindre de kan relateres til en sak som er av allmenn interesse på publiseringstidspunktet.¹⁷⁶ Dette er også i tråd med praksis fra EMD.¹⁷⁷ I en lagmannsrettsdom fra 1967¹⁷⁸ fremkommer det at formålet med offentlighetsprinsippet i rettspleien ikke tilsier at det skal gis like stor frihet når spørsmålet er om det kan refereres fra saker som for lengst er avsluttet. Videre sies det at ”her melder det seg dessuten på den andre siden kravet om at også den som har vært implisert i en rettssak, skal få være i fred når det har gått en tid”. Det vises i den forbindelse også til dommen ”To mistenkelige personer”, Rt. 1952 s. 1217.¹⁷⁹

---

¹⁷⁴ Lorentzen 2000 s. 4-5

¹⁷⁵ Rt. 1999 s. 1742

¹⁷⁶ Eggen s. 734

¹⁷⁷ jf. Schwabe-saken fra 28.08.1992, Series A no. 242-B

¹⁷⁸ RG 1967 s. 65

¹⁷⁹ Omtalt under punkt 3.5

5.2.6 Behovet for vern

Impliserte i straffesaker har behov for vern mot fritt å kunne bli fotografert og offentlig gjengitt. De har samtidig et behov for å være beskyttet mot ytre forhold som kan forstyrre vedkommendes mentale balanse.

Høyesterett sier i TV2-kjennelsen at fotografering av domfeltes umiddelbare reaksjon på dommen, ligger i kjerneområdet for personvernet.¹⁸⁰ Man kan derfor stille seg spørsmålet: Hva er privat og hva har offentligheten krav på å få se eller vite?

Representanter fra pressen mener at selv om bildene viser følelsessituasjoner, er det ikke meningen at emosjonelle bilder skal utryddes fra det offentlige rom.¹⁸¹

Et moment ved vurderingen er **hva** bildet viser. Dersom det dreier seg om domfeltes reaksjon på dommen, kan det være av betydning hvorvidt reaksjonen er typisk eller atypisk. I TV2-kjennelsen la førstvoterende vekt på at domfeltes opptreden etter domsavsigelsen ”var meget spesiell”. Videre heter det at ”det er liten tvil om at bildene kunne oppfattes slik at de sa noe vesentlig om hans personlighet”.¹⁸²

Riksadvokaten drøfter dette momentet i sin påtegning. Han mener det særlig er i slike situasjoner med redusert selvkontroll at behovet for vern er størst. Ifølge Riksadvokaten vil mange av de som mottar fellende dommer føle at hele eller deler av tilværelsen rives vekk, mens de som frifinnes kan oppleve en enorm lettelse. Slike situasjoner kan innebære at man taper noe av selvkontrollen, og man kan da komme til å opptre på en måte som man ikke ønsker forevige og spredd til allmennheten. Etter Riksadvokatens oppfatning er følelsesutbrudd i tilknytning til rettsmøter og domsavsigelser i betydelig grad av rent personlig karakter. Ettersom vedkommende er nødt til å opptre i det offentlige rom, samtidig som det er urimelig å forvente at følelsene først kommer til

---

¹⁸⁰ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 46

¹⁸¹ Sjefredaktør i Dagbladet, John Olav Egeland, forklarte seg som tiltalt i ”Veronica-saken” i Nedre Romerike tingrett 08.10.2003.

¹⁸² Rt. 2003 s. 593 avsnitt 63

overflaten når man har nådd skjermede omgivelser, er alternativet å la siktede/domfelte selv avgjøre om fotografering skal tillates.¹⁸³

Mindretallet i TV2-kjennelsen la vekt på at mange domfelte vil forsøke, og klare å se uberørte ut når dommen faller. De er klar over at de står i sentrum for publikums blikk, og den synlige reaksjonen de viser kan gi et uriktig bilde av den virkelige reaksjonen.¹⁸⁴

Hva så hvis den avfotograferte uttrykkelig protesterer mot fotograferingen?

I Rt. 1987 s. 1082¹⁸⁵ (som gjaldt overtredelse av fotografiloven § 15), ble det av Høyesterett vektlagt ”hva bildet sier, måten det ble oppnådd på og på B's protest mot å bli avbildet.”

5.2.7 Skadevirkningene

For å vurdere om man skal la personvernet vike for andre tungtveiende interesser, som medienes rett til informasjonsformidling og publikums rett til å motta informasjonen, må også skadevirkninger som et presseoppslag kan få for den avbildede, tas i betraktning. For de fleste av oss er det umulig å sette seg inn i hvordan det vil være å bli gjenstand for massiv medieomtale. Man må derfor se på hvordan en slik negativ mediefokusering oppleves for personen som omtales.

Effekten av identifisering vil for det første kunne arte seg som en tilleggsstraff for domfelte. Mennesker som har blitt dømt for forbrytelser, har ifølge Brurås uttrykt at presseomtalen var en vel så stor belastning som fengselsstraffen de måtte sone. Rettssystemet bygger på at det kun er domstolen som dømmer og foretar staffutmåling, og ingen har rett til å øke den straffebyrden som domstolen har pålagt.¹⁸⁶ Det at fotograferingen kan komme til å føles som en ekstra påkjønning, er vektlagt i Smol-kjennelsen, hvor Høyesterett skriver at ”ved siden av de rene personvern hensyn må det ha vekt at siktede ikke skal være utsatt for en fotografering som han kan føle

---

¹⁸³ Riksadvokatens påtegning av 19.12.2002 i ”Veronica-saken”

¹⁸⁴ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 73-74

¹⁸⁵ Omtalt som Tinghusfoto-saken

¹⁸⁶ Brurås 1996 avsnitt 3

som en tilleggsbelastning.”¹⁸⁷ I TV2-kjennelsen viste mindretallet til at fotograferingen kan ”i verste fall stemple lovbryteren hardere i folks øyne enn det er grunnlag for, og øke domfeltes vansker langt inn i fremtiden.”¹⁸⁸ Omtale med identifikasjon kan således gjøre straffen langvarig, ved at presseomtalen vil bli husket etter at straffen er ferdig sonet. Dersom personen senere blir frikjent, kan en reportasje ødelegge en uskyldig persons navn og rykte. Et presseoppslag kan også få skadevirkninger for de pårørende, da dette kan være en tung byrde i tillegg til påkjenningen selve saken medfører.¹⁸⁹

”Overgrep... som å bli brettet ut... vondt... unødvendig... noen situasjoner man må få være i fred... ubehagelig å se bilder av seg selv... belastning... oppleves veldig sterkt å være tiltalt, vil ikke utsettes ytterligere... ubehagelig å ikke vite når man kan bli tatt bilder av...”¹⁹⁰

Identifisering i kriminalsaker kan ha en ”gapestokkeffekt”. I tilfeller hvor pressen setter folk unødig i gapestokken, skyldes det vanligvis feil når det gjelder forhåndsdømming eller identifisering eller begge deler.¹⁹¹

Etter dette kan det kort oppsummeres at personer som blir gjort til gjenstand for presseomtale i straffesaker opplever dette som en meget tung belastning. Personen kan føle seg rettsløs og maktesløs. De er fra før i en vanskelig situasjon, og en negativ presseomtale vil kunne forsterke dette ytterligere.

5.3 Forholdet mellom EMK art. 10 og vernereglene

I Smol-kjennelsen ble fotografen og redaktøren dømt for overtredelse av dstl. § 131a. Dommen er fra 1996, og følgelig fra før menneskerettighetsloven kom. EMK art. 10 har nå fått en helt annen stilling i norsk rett. I TV2-kjennelsen ble det lagt stor vekt på medienes ytringsfrihet og denne saken endte med frifinnelse.

---

¹⁸⁷ Rt. 1996 s. 13 (s.17)

¹⁸⁸ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 74

¹⁸⁹ Brurås 1996 punkt 3

¹⁹⁰ Fra avhør under ”Veronica-saken” i Nedre Romerike tingrett 08.10.03 av fornærmede Veronica Orderud og hennes forsvarer under ”Orderud-saken”, Heidi Ysen.

¹⁹¹ Kvam & Røssland 1998 s. 16

Ytringsfriheten er en grunnleggende verdi i dagens demokratiske samfunn. Imidlertid kan den komme i konflikt med andre hensyn, slik at man må foreta en avveining. I denne delen av oppgaven er temaet avveiningen som gjøres mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet. Spørsmålet her blir derfor **når** det er nødvendig å begrense ytringsfriheten, ved å forby media å dokumentere hendelser ved hjelp av fotografier, film- og lydopptak?

5.3.1 Det avgjørende vurderingstema

Som nevnt ovenfor under del 2, står ikke den nasjonale lovgiver fritt når det gjelder hvorvidt det kan gjøres innskrenkninger i prinsippet om ytringsfriheten. Det er kun de begrensningene som er ”necessary in a democratic society” som er akseptable etter konvensjonen. De nasjonale stater innrømmes en viss vurderingsfrihet ved denne avgjørelsen.

Av TV2-kjennelsen fremgår det at fotograferingen som skjedde, er i kjerneområdet av bestemmelsen.¹⁹² Spørsmålet ble derfor om inkorporeringen av bestemmelsene om rett til ytringsfrihet i EMK art. 10 og motstridsbestemmelsen i menneskerettsloven §§ 2 og 3 medførte at fotoforbudet ikke skulle komme til anvendelse. Etter førstvoterendes syn innebar dette i utgangspunktet et vesentlig inngrep¹⁹³ i medias handlefrihet, da det begrenser mediernes rett til selv å velge form og presentasjonsmåte for informasjon, nyheter og meninger. Det ble vist til nyhetsmedienes spesielle stilling og EMD-dommen News Verlags, hvor EMD peker på ”the essential function the press fulfils in a democratic society”. Imidlertid sier EMD også at det må settes visse grenser når det gjelder deres funksjoner; ”although the press must not overstep certain bounds, in particular in respect of the reputation and rights of others (...)”.¹⁹⁴

Vedrørende inngrepets nødvendighet, sier førstvoterende at det som utgangspunkt er viktig å gi siktede eller domfelte vern mot å bli eksponert gjennom fotografering i

---

¹⁹² Rt. 2003 s. 593 avsnitt 45

¹⁹³ avsnitt 53

¹⁹⁴ avsnitt 55-56

rettssalen, men at forbudet samtidig må være i overensstemmelse med kravene som stilles i EMK art. 10 nr. 2. Ved nødvendighetsvurderingen må det vurderes om det er et presserende behov for å anvende forbuds- og straffebestemmelsen. Høyesterett viser til at intensiteten ved EMDs prøving i forhold til EMK art.10 er betydelig, og at statenes skjønnsmargin på dette området er begrenset.

Høyesterett utformer etter dette en ”hovedregel” hvor det i utgangspunktet er forbudt å fotografere i rettssalen etter at retten er hevet, og deretter offentliggjøre bildene, men at forbudet ikke vil gjelde hvor ”helt særegne hensyn” tilsier det. Dette var begge voterende dommere enige i. Førstvoterende sier videre at fordi fotoforbudet bæres av så tunge reelle hensyn, skal det mye til for at det kan aksepteres som nødvendig å fotografere og offentliggjøre bilder av domfelte.¹⁹⁵ Det var i vurderingen av om slike tungtveiende hensyn forelå, at Høyesterett delte seg 3-2.

Flertallet viste i sin begrunnelse til sakens enorme interesse, samt forbrytelsen, som var svært bestialsk. I tillegg var identitet og foto av domfelte kjent forut for straffesaken. Det ble også vist til domfeltes personlighetsavvik og personlige egenskaper. Domfeltes opptreden etter domsavsigelsen var etter flertallets mening så spesiell ”at de sa noe vesentlig om hans personlighet.” Han hadde da vandret småflirende og tyggende på tyggegummi ut av rettssalen. Domfeltes opptreden, sammenholdt med forsvarerens kommentarer om at domfelte var skuffet, noe som ”var rimelig tydelig på hans kroppsspråk”, gjorde at det var berettiget av TV2 å vise opptaket, da offentligheten i en slik sak har krav på informasjon. Flertallet skriver at det bare ved å vise opptaket var mulig å imøtegå eller kommentere inntrykket forsvareren hadde gitt.¹⁹⁶

Mindretallet kunne ikke se at EMK art. 10, jf. menneskerettighetsloven §§ 2 og 3 hindret straff for offentliggjøring av bildene. Etter deres mening burde TV2 klare å formidle domfeltes reaksjon på en annen måte. De mente at sakens handling og dens enorme interesse ikke var tilstrekkelig for å kunne legitimere en adgang til fotografering. Etter mindretallets mening ville det være ”en helt uholdbar rettstilstand om en tilsynelatende uberørthet, eller graden av uberørthet, skal være avgjørende for

---

¹⁹⁵ Rt. 2003 s. 593 avsnitt 63

¹⁹⁶ avsnitt 64

adgangen til å gjøre opptak”. Forsvarerens uttalelser kunne ikke frata domfelte det vern han hadde krav på. Mindretallet mente dessuten at inngrepet i ytringsfriheten ikke var uforholdsmessig i relasjon til allmennhetens krav på å få informasjon, eller medienes interesse i å formidle dette. Saksforholdet lå langt utenfor pressens betydningsfulle oppgave som ”public watchdog”, slik at mindre inngrep måtte aksepteres.

Hvilke slutninger kan vi så trekke ut fra denne saken? Det at kjennelsen er avsagt under dissens er her et moment av betydning. Jo mer delte meninger det har vært, desto større sannsynlighet er det for at standpunktene senere kan bli endret, og desto mindre betenkelig vil det derfor også være å endre det.¹⁹⁷ Høyesterett er uenig om hvorvidt det foreligger tungtveiende nok hensyn. Det er derfor grunn til å tro at rettstilstanden fortsatt er uavklart på dette området.

Riksadvokaten drøfter også om EMK art. 10, jf. menneskerettsloven § 3 innebærer en innskrenkende tolking av dstl. § 131a. Han skriver at dersom det på forhånd er gitt samtykke til fotografering, og redaksjonen likevel ikke velger å sende dette opptaket fullt ut, men i stedet et ulovlig innhentet materiale, er det grunn til å spørre om ikke Norge i slike situasjoner har en ”margin of appreciation”. Riksadvokaten antar at Europadomstolen har betydelig sans for de hensyn fotoforbudsregelen ivaretar. Det er derfor grunn til å tro at dstl. §131a vil ligge innenfor den skjønnsmargin nasjonen har til å bestemme hvordan informasjons- og meddelelsesfriheten i EMK art. 10 skal avstemmes mot andre rettigheter, som personvernet etter EMK art 8 og en hensynsfull og tillitsvekkende rettspleie etter EMK art . 6 (1).¹⁹⁸

5.4 EMK art. 8 – ”Retten til privatliv”

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon art. 8 verner privatlivet, dvs. både den fysiske og psykiske integritet. Det vil ofte oppstå en interessekonflikt mellom hensynet til individers privatliv og hensynet til en offentlig rettergang. Det er ingen tvil om at

---

¹⁹⁷ Eckhoff 1997 s. 182

¹⁹⁸ Riksadvokatens påtegning av 19.12.2002 i ”Veronica-saken”

EMK beskytter privatlivet, også når man befinner seg innenfor rettsforhandlingenes område.¹⁹⁹

5.4.1 EMK art. 8 som tolkingsmoment

Både ytringsfrihet og personvern er beskyttede friheter i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. EMK art. 8 må tolkes i sammenheng med EMK art. 10. Det kan derfor være grunn til å stille spørsmålet om EMK art. 8 kan brukes som et moment mot en innskrenkende tolking av hensyn til ytringsfriheten?

Når man skal se på forholdet mellom de to interessene, er det viktig å være klar over at EMK primært skal beskytte individene mot overgrep fra staten i deres privatliv og deres ytringsfrihet. Ansvarssubjektet er konvensjonsstaten. Dersom en privatperson mener privatlivet er krenket av andre private rettssubjekter, eksempelvis en avis, vil privatpersonen i første rekke måtte stole på den beskyttelse norsk rett gir. Man kan således ikke klage avisen inn for å ha krenket art. 8, men staten for å ha brutt sin plikt til å sørge for en effektiv beskyttelse av privatlivet.²⁰⁰

Ifølge Schiøtz²⁰¹ kan man ikke om ytringsfriheten og hensynet til personvernet, si at det er to fundamentale rettigheter som må veies mot hverandre. Han viser til at EMD har understreket at hensynet til ytringsfriheten skal ha fortrinnsrett.²⁰²

Når det gjelder hvordan Menneskerettighetsdomstolen avveier hensynet til personvernet og ytringsfriheten, skriver Eggen at EMD er opptatt av å beskytte medias funksjon som informasjonsformidler og ”public watchdog”. Særlig gjelder dette når media formidler informasjon som berører spørsmål av allmenn interesse. EMD er da bevisst på å sikre media arbeidsrom hvor de kan jobbe uten frykt for å bli rammet av ærekrenkelsesregler. Det foreligger ingen praksis fra Menneskerettighetsdomstolen hvorvidt EMK art. 8

---

¹⁹⁹ Kolsrud 2002 s. 45

²⁰⁰ Eggen 1999 s. 232

²⁰¹ Schiøtz 1996 pkt. 2.2

²⁰² jf. Sunday-Times-dommen avsn. 65, hvor det fremgår at unntak fra ”freedom of expression” må skje på basis av at unntakene må bli ”narrowly interpreted”

innebærer en plikt for statene til å forby ytringer som krenker privatlivet. Vedrørende spørsmålet om staten har en plikt til å forby publisering av privatsensitive opplysninger, har dette vært under behandling i Den europeiske menneskerettighetskommisjonen i fire saker mot Storbritannia.²⁰³ Avgjørelsene viser at det skal mye til før at EMK art. 8 pålegger statene en plikt til å forby ytringer som krenker privatlivet.²⁰⁴

EMK art. 8 kan også komme inn i bildet når det gjelder ”a margin of appreciation”-doktrinen. Ifølge Eggen utvides dette nasjonale slingringsmonnet når årsaken til inngrepet er oppfyllelse av andre konvensjonsforpliktelser, eksempelvis vern om privatlivet etter EMK art. 8.²⁰⁵ Foto- og publiseringsforbudet i domstolloven er i stor grad vedtatt med hensyn til de implisertes personvern. Forbudsregelen vil derfor kunne være i tråd med konvensjonsartikkelen.²⁰⁶ Man vil etter en slik vurdering kunne komme frem til at inngrepet ikke er nødvendig i et demokratisk samfunn. Noen vil nok anføre at en straffesaksbehandling er en handling som foregår i det offentlige rom, og at privatlivet da ikke er vernet i samme grad. - ”Det tilhører ikke privatlivets fred at en straffesak er innledet mot noen.”²⁰⁷ Imidlertid må man som regel møte i sin egen straffesak, slik at man også da bør ha rett til et privatliv.

Ser vi på de tre hensynene som ligger bak ytringsfriheten,²⁰⁸ er ingen av disse ifølge Eggen tungtveiende nok argumenter til at det ikke kan gjøres innskrenkninger i ytringsfriheten, dersom det vil skade hensynet til privatlivet. Etter hans mening er det snarere slik at det bør aksepteres betydelige inngrep i ytringsfriheten av hensynet til privatlivet.²⁰⁹

EMK art. 10 og art. 8 må tolkes i sammenheng med hverandre slik at det skapes harmoni mellom konvensjonens regler. EMK art. 8 kan således være et moment mot at dstl. § 131a tolkes innskrenkende av hensyn til ytringsfriheten.

---

²⁰³ Eggen 2002 s. 719

²⁰⁴ Op. cit. s. 721 flg.

²⁰⁵ Eggen 1999 s. 193

²⁰⁶ jf. også Riksadvokatens oppfatning under pkt. 5.3.1

²⁰⁷ jf. Ytringsfrihetskommisjonen i NOU 1999:27 s. 127

²⁰⁸ Omtalt under punkt 2.2

²⁰⁹ Eggen 2002 s. 717-718

5.5 Sammenfatning

Ytringsfriheten må ha sine grenser. Den må etter en konkret vurdering avbalanseres mot andre verneverdige hensyn.²¹⁰ En avveining av hensynet til personvern og ytringsfriheten er først og fremst et etisk spørsmål.

Oppfyller så bestemmelsen i dstl. § 131a sitt formål? Slik utviklingen til nå har vært, med TV2-kjennelsen som siste bidrag, kan fotograferingsforbudet lett virke noe illusorisk. Loven er i seg selv ganske klar. Den setter et forbud mot avfotografering, filming og publisering av siktede og domfelte under rettsforhandlingene. Samtykker siktede i slik fotografering, er det som regel uproblematisk. Klart er det også at retten kan gjøre unntak fra forbudet. Det som synes å være det største problemet, er usikkerheten over når dispensasjoner kan gis, og i tilfelle hvilke momenter og hensyn man da skal legge vekt på. Sammenligner vi praksis fra domstolene med pressens egen selvjustis, ser vi at vurderingene som gjøres er relativt like. Momenter som særlig vektlegges er sakens interesse, dens stadium, forbrytelsens karakter og hvorvidt personen er offentlig kjent eller tidligere identifisert.

6 Avslutning

6.1 Medieutviklingen

Det visuelle står sterkt i dagens mediasamfunn. Et bilde lyver ikke (så lenge det ikke er manipulert). Pressen har i dag stor makt, og det kan derfor være grunn til å sette søkelyset på pressens forhold til personer som avbildes.

Mange bilder vil utvilsomt ha en salgsfremmende hensikt, og således vil fotografiet kunne påvirke det økonomiske resultat. Løssalgspressen baserer i stor grad sin eksistens på daglige sensasjoner, noe som har gjort denne problematikken mer påtrengende nå

---

²¹⁰ Andenæs 1995 s. 43

enn før. Det har vokst frem et effektivt kommunikasjons- og mediesamfunn, og enkelte vil nok hevde at pressen i dag er blitt mer interessert i private detaljer enn i fakta. På bakgrunn av denne medieutviklingen, har det oppstått et forsterket behov for å verne den enkelte.

Kriminalstoffet har trolig en salgbarhet som overstiger de fleste andre stoffområder.²¹¹ Bilder, gjerne fulgt av dramatiske overskrifter, har blitt et viktig virkemiddel i kampen om publikums oppmerksomhet. Det er først og fremst på strafferettspleiens område at pressens overtramp skjer, og gjerne i de mest alvorlige eller oppsiktsvekkende sakene.²¹² Muligens ligger noe av problemet i pressens funksjon; da den skal være underholdende, samtidig som den skal være opplysende og kritisk.

6.2 Et blikk fremover

Fungerer dagens ordning tilfredsstillende eller bør noe endres?

Det er en klar tendens at forbudet mot fotografering av siktede på vei til rettssalen, samt under hovedforhandlingen, tas mer alvorlig nå enn før.²¹³ Likevel står vi her ovenfor mange utfordringer.

Ifølge Johs. Andenæs har pressen og andre massemedier en sterk maktstilling i det moderne samfunn. All rettssosiologi viser at det er vanskelig å gripe inn effektivt ovenfor de mektige i samfunnet. Vedrørende pressens egne interesser, mangler dette korrektiv. Innad i pressen er det enighet om at man ikke vil ha innblanding av lovgivning og rettsvesen. Den som tar til orde mot misbruk i pressen, risikerer å bli hengt ut som angriper, eller som Andenæs beskriver det ” - eller i beste fall en lunken venn – av ytringsfriheten.” Man legger seg derfor nødig ut med pressen. Særlig gjelder dette for politikerne, hvor karriere og gjenvalg gjerne avhenger av velvillig

---

²¹¹ Brurås 1996 (avsnitt 2)

²¹² Bratholm i Andenæs & Elvik 1984 s. 52

²¹³ Schjøtz 1996 pkt. 4.5

oppmerksomhet fra massemediene. Det blir derfor som en politisk naturlov at politikere er forsiktige med å snakke om restriksjoner ovenfor pressen.²¹⁴

Thomas Mathiesen mener at medieinnholdet og dets utvikling ikke kan endres ved skjerpet straffelovgivning, da lovgivningen ikke kan bli så detaljert og omfattende uten at den samtidig blir klar sensur. En skjerpet lovgivning kan dessuten medføre at de ressurssvake mediene rammes hardest, mens de ressurssterke klarer påkjenningen og fortsetter som før.²¹⁵

Ifølge Pål W. Lorentzen vil det mest naturlige være å oppgi tanken om et generelt lovforbud, og i stedet innføre en bestemmelse som gir retten hjemmel til å nedlegge et fotoforbud i den enkelte sak. Lovregelen burde knyttes til de kriterier som fremgår av EMK art. 10, da først og fremst kravet til nødvendighet. Dersom de medier som direkte berøres kunne få anledning til å uttale seg før avgjørelsen treffes, ville dette være en rettssikkerhetsgaranti. Etter hans mening fremstår justiskomitéens begrunnelse for reglene ”som ukyndige menneskers tale”.²¹⁶

Kanskje er ikke løsningen kun å gå veien om lovregler, men også å satse på holdningsarbeid – særlig hos fremtidens pressefotografer og journalister? Noen pressteoretikere mener også at samfunnet kan bli holdt orientert om kriminaliteten, uten at man får vite navnet og se bilde av forbryterne. Dette begrunner de med at i det praktiske liv, er det kanskje ikke så viktig for den vanlig leser hvorvidt forbrytelsen ble gjort av Per eller Pål.²¹⁷

---

²¹⁴ Andenæs 1985 s. 46

²¹⁵ Mathiesen 2002 s. 244-245

²¹⁶ Lorentzen 2000 s. 5-6

²¹⁷ Kvam & Røssland 1998 s. 179

6.3 Oppsummering og konklusjon

Det er en stor utfordring å søke å balansere hensynet til ytringsfriheten mot hensynet til personvernet. Det er av stor verdi for vårt samfunn at pressen har tilstrekkelig arbeidsrom, slik at den kan utføre sine funksjon som informasjonsformidler og samfunnskritiker. Samtidig må vi sikre oss mot at denne friheten misbrukes, og at det blir tatt tilstrekkelig hensyn til personer som omtales.

Etter Høyesteretts dissensavgjørelse i TV2-kjennelsen, er det fremdeles uklart hvor langt fotoforbudet i domstolloven rekker. Likevel kan nok rettssituasjonen på området kort oppsummeres slik: Foto- og publiseringsforbudet i domstolloven § 198, 3. ledd, jf. § 131a, må tolkes med de begrensninger som følger av EMK art. 10 om ytringsfriheten. Ved denne vurderingen må ytringsfriheten tillegges stor vekt.

I ”Veronica-saken”, hvor dom ble avsagt i Nedre Romerike tingrett 15.10.03, ble både redaktørene og fotografene frifunnet. Dommen ble påanket av Riksadvokaten 28.10.03 med søknad om samtykke fra Høyesteretts kjæremålsutvalg til å bringe saken direkte inn for Høyesterett, jf. straffeprosessloven av 22.05.1981 nr.25 § 8. Riksadvokaten mener det er problematisk i den praktiske rettshåndhevelsen at det hersker så stor usikkerhet rundt hvilke hensyn som kan begrunne unntak fra fotoforbudet. En avklaring kan kun skje gjennom høyesterettspraksis.

I de seneste drakamper som har vært mellom ytringsfriheten og personvernet, ser det foreløpig ut som om ytringsfriheten har trukket det lengste strået. Vi har kommet dit hen at så lenge forbrytelsen er stygg nok og publikum (gjennom massemedia) har fattet tilstrekkelig interesse for saken, må siktede og domfelte tåle offentliggjøring omkring sin person, sin identitet og sine reaksjoner ved fotografering i straffesaken - dette til tross for at loven inneholder et forbud. Hensynet til allmennhetens krav på informasjon og medienes interesse i å formidle dette, har gått på bekostning av personvernet. Dette er etter min mening en meget bekymringsfull utvikling.

Vurderingen av om filming og fotografering skal finne sted, ser ut til å ligge hos pressens egne organer. Mediene er med sin praksis med på å klarlegge hvor grensene for ytringsfriheten skal gå. Pressen er ikke tilstrekkelig sitt ansvar bevisst i forhold til

personer som er gjenstand for omtale. Pressen kontrolleres i stor grad av sin egen selvjustis, og det kan synes tvilsomt om dette er tilstrekkelig for å forhindre den ovennevnte utvikling.

Det er en vanskelig balansegang å søke å forene ønsket om åpenhet og en kritisk journalistikk med hensynet til personvernet. Dette er spørsmål som ikke uten videre kan løses ved lovforbud. Det er grunn til å tro at det fortsatt vil være en kamp der pressen på sin side tviholder på sin pressefrihet, mens andre ønsker å gi personvernet større rom. Det vil i denne konflikten til slutt være opp til domstolene å avgjøre hvor grensene skal gå, enten det skjer i form av tolking av lovreglene eller ved annen rettsskapende virksomhet.

7 Litteraturliste

- Andenæs, Johs.   *Ordets frihet – ordets ansvar*. Oslo 1985. ISBN 82-05-21903-6
- Andenæs, Johs.   *Litteratur og ytringsfrihet*. Artikkel fra Lov og Rett nr. 2 1997
- Andenæs, Johs.   *Norsk Straffeprosess. Bind 1*. Oslo 2000. ISBN 82-00-45413-4
- Andenæs, Mads T.   *Stopp pressen!?* Oslo 1984. ISBN 82-00-07205-3
/ Elvik, Halvor
- Andenæs, Mads T.   „Trykkefrihet bør finde Sted“ Oslo 1989. ISBN 82-00-02834-8
/Huitfeldt Erik Tønne
- Bing, Jon   *Personvern i faresonen*. Oslo 1991. ISBN 82-02-13313-0
- Bratholm, Anders   *Massemedia og domstolene*. Fra Lov og rett 1984 s. 115-132
- Brurås, Svein   *Utrekning om personvern ut fra en journalistisk synsvinkel*.
–vedlegg nr.2 i NOU 1996:12 Medieombud
- Bøhn, Anders   *Domstolloven – kommentarutgave*. Oslo 2000.
ISBN 82-518-3109-1
- Eckhoff, Torstein   *Rettskildelære*. Oslo 1997. ISBN 82-518-3602-6
/ Helgesen Jan E.
- Eggen, Kyrre   *Vernet om ytringsfriheten etter art. 10 i Den europeiske
menneskerettighetskonvensjon – med særlig vekt på
ytringsfriheten i kringkastningsmediene*. Oslo 1994.
ISBN 82-00-03987-0

- Eggen, Kyrre   Norges internasjonale forpliktelser på ytringsfrihetens område.
Særskilt vedlegg nr. 1 til NOU 1999:27
- Eggen, Kyrre   *Ytringsfrihet*. Oslo 2002. ISBN 82-02-21771-7
- Jordahl, Theo   *Fotorett i mediene*. Oslo 1996. ISBN 82-7833-006-9
- Kolsrud, Kjetil   *Dørene lukkes – om offentlighet i domstolene*. Oslo 2002.
ISBN 82-02-21776-8
- Kvam, Bjarne   *Tilfeldig gapestokk*. Bergen 1998. ISBN 82-533-0285-1
/ Røssland, Lars Arve
- Lorentzen, Pål W.   *De gode hensikters tyranni*. Om personvern hensyn i
lovgivningen. Foredrag i NRs jubileumskonferanse våren 2000.
Hentet fra www.nored.no/redaktor2000/godehensikter.html
(10.09.03)
- Mathiesen, Thomas   *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi*. Oslo 2002.
ISBN 82-530-2440-1
- Opsahl, Torkel   *Internasjonale menneskerettigheter – En innføring*. Oslo 1996.
ISBN 0802-5622
- Ringheim, Gunnar   *I pressens vold*. Oslo 1993. ISBN 82-05-21903-6
- Schiøtz, Cato   *Utredning om personvern ut fra en juridisk synsvinkel*.
–vedlegg nr.1 i NOU 1996:12 Medieombud
- Wolland, Steingrim   *Budbringerens dilemma*. Oslo 1992. ISBN 82-7147-106-6
/ Øvrum, Rolf

Nils E. Øy   *Det vanskelige personvern.* Artikkel fra NRs årsbok 1999.
Hentet fra www.nored.no/artikkelbase/neopvern.html (10.09.03)

Nils E. Øy   *Offentlighet i rettspleien.* Kristiansand 2002.ISBN 82-7147-219-4

For- og etterarbeider

Straffeprosesslovkomitèens innstilling fra 1969

NOU 1984:27   Ny påtaleinstruks

NOU 1988: 2   Kildevern og offentlighet i rettspleien

NOU 1996:12   Medieombud

NOU 1997:19   Et bedre personvern

NOU 1999:27   ”Ytringsfrihed bør finde Sted”

Ot. prp. nr. 35 (1978-79)   Om lov om rettergangsmåten i straffesaker

Ot. prp. nr. 55 (1997-98)   Om lov om kildevern og offentlighet i rettspleie

Innst. S. nr. 45 (1995-96)   Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra
stortingsrepresentant Olav Akselsen om forbud mot
offentliggjøring av navn og bilde på mistenkte / siktede
personer og et bedre rettsvern for ofre.

Innst. O. nr. 37 (1980-81)   Om rettergangsmåten i straffesaker

Innst. O. nr. 28 (1998-99)   Om lov om endringer i rettergangsglovene m.m.

Lover og regler

Lov av 17. mai 1814   Grunnloven

Lov av 22. mai 1902 nr. 10   Straffeloven

Lov av 13. august 1915 nr. 5   Domstolloven

Lov av 12.mai 1961 nr. 2   Fotografiloven (Åndsverkloven)

Lov av 13. juni 1969 nr. 26   Skadeerstatningsloven

Lov av 22. mai 1981 nr. 25   Straffeprosessloven

Lov av 22. mai 1981 nr. 27   Om endringer i domstolloven

Lov av 21. mai 1999 nr. 30   Menneskerettsloven

Lov av 4. juni 1999 nr. 37   Om endringer i rettergangsglovene

Kongelig resolusjon av 4. juni 1999 nr. 567

Forskrift av 15. november 1995 nr. 1910

Rundskriv G-134/81 fra Justisdepartementet av 02.06.1981

Rundskriv G-187/85 fra Justisdepartementet av 20.11.1985

Register over norske høyesterettsavgjørelser

Rt. 1896 s. 503	Aars-dommen
Rt. 1952 s. 1217	To mistenkelige personer-dommen
Rt. 1987 s. 1082	Tinghusfoto-saken
Rt. 1992 s. 854	Barnesex-saken
Rt. 1994 s. 174	Blichfeldt-dommen
Rt. 1994 s. 1186	
Rt. 1996 s. 13	Smol-kjennelsen
Rt. 1999 s. 1742	Landås-saken
Rt. 2000 s. 565	
Rt. 2001 s. 568	
Rt. 2003 s. 593	TV2-kjennelsen

Lagmannsrettsavgjørelser

LE 1997 00433, fra 18.08.1997

RG 1967 s. 65

RG 2001 s. 1375

Førsteinstansavgjørelser

Nedre Romerike tingrett sak nr. 03-003766MED-NERO Veronica-saken

Dommer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg

Handyside vs UK	Series A no. 24 1976, appl.no. 5493/72
Sunday Times vs UK	Series A no. 30 1979, appl.no. 6538/74
Observer and Guardian vs UK	Series A no. 216 1991, appl.no. 13585/88
Schwabe	Series A no. 242-B, fra 28.08.1992
News Verlags vs Austria	Fra 11.01.2000, appl.no. 31457/96

8 Vedlegg

1. Vær varsom-plakaten
2. Redaktørplakaten
3. Vedtekter for Pressens Faglige Utvalg
4. Prinsipputtalelser vedtatt av Pressens Faglige Utvalg